

GHENDTSCHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

43e jaargang nr. 6

november - december 2014

Inhoud

- Spionroostertjes in het Klein Begijnhof. Inventaire archéologique nrs. 377 en 378 (1905).	370
- Daniël Van Ryssel, Luc Devriese: De eerste koffiehuisen.	373
- Op de koffie bij tante: Uit Jellen en Mietje, door Karel Broeckaert, 1811).	382
- Danny Mattens: Jean-Baptiste Schouteet (1735 - 1806): Dendermonds - Gentse notabele op de drempel van een nieuw tijdperk	387
- Zonderlinge Gentse plaatsnamen: Duistere namen verklaard door Maurits Gysseling.	395
- Daniël Van Ryssel: Carlos De Vriese.	402
- Daniël Van Ryssel: Hoogstraat 1: De Pauw alias Hotsy Totsy.	405
- Luc Devriese: Zonderlinge Gentse plaatsnamen: Jooremaaie: Joris en Maaiken aan de kemelbrug? Vergeet het...	408
- Luc Devriese: Palen (Pijlen) inheien in ploeg en op muziek (14 ^{de} – 19 ^{de} eeuw).	416
- Adrien Brysse, Luc Devriese: Bouwpromotoren sloegen niet enkel toe aan de Kalandestraat.	419
- Marie-Jeanne De Smet: Juffrouw 'Zang - de - Les' musiceert en vertelt.	421
- Eric Vermeirsch: Een kleurrijke famielde in de vijftiger jaren; nr 4 Tseefke den azent.	426
- Lezers aan het woord.	429
- Verschenen boeken.	433
- Beschermleden en steunende leden 2014.	438
- Puzzel 2014.	441
- Inhoud jaargang 2014.	445

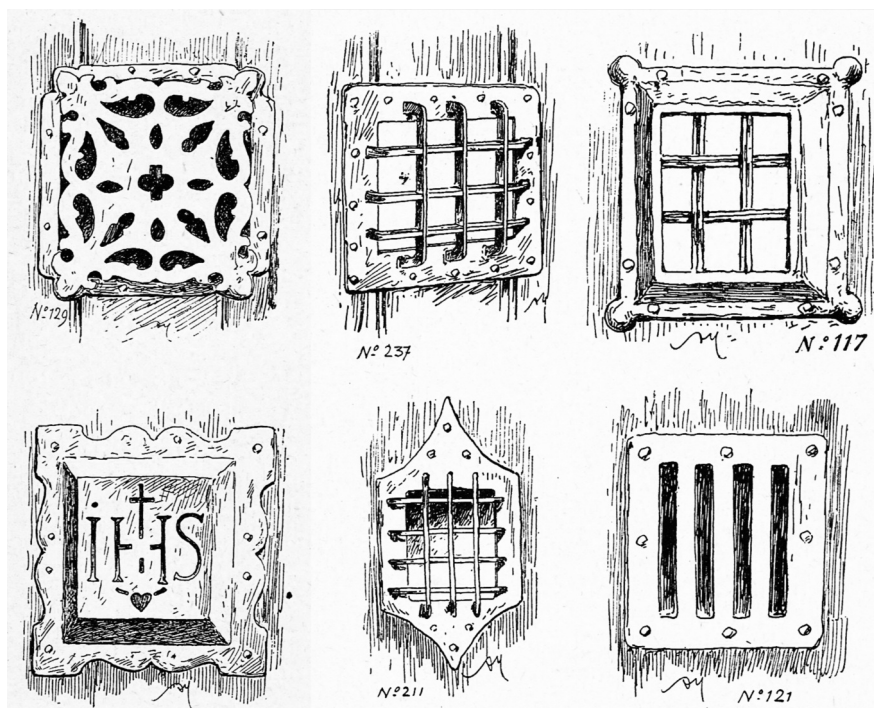
**BELANGRIJK BERICHT AAN DE LEZER
ZIE HIERNAAST**

SPIONROOSTERTJES IN HET KLEIN BEGIJNHOF

Inventaire archéologique nrs. 377 en 378 (1905).

Tekeningen en tekst door Armand Heins: *Grilles de vasistas du Petit Beguinage* (vertaling).

De huizen in het Klein Begijnhof, Lange Violettestraat, die bijna alle uit de jaren 1600 dateren, hebben vooraan een klein hofje afgesloten door een muur. Daarin zitten vrij lage toegangspoortjes. Deze zijn op ooghoogte voorzien van een spionnetje (Frans: vasistas): een betralied winketje of deurraampje van gemiddeld 15 op 15 cm. Ze dateren meestal uit dezelfde periode als de huizen zelf.

Het leek ons de moeite waard de belangrijkste types van deze ijzersmeedkunst weer te geven. Het meest gewone type bestaat uit elkaar kruisende staafjes

vastgehecht in een plaatje met centrale opening. Drie dergelijke exemplaren worden hierbij gereproduceerd. De op de tekening aangegeven nummers zijn deze van de (toenmalige) huisnummering.

Een nog eenvoudiger type (nr. 121) bestaat enkel uit een plaatje waarin spleeten aangebracht werden. Een meer versierd type is te zien bij nr. 129. Hierin zijn de kijkspleetjes elegant gevormd en symmetrisch geschikt. In weer een ander type vormen de spleetjes het Christus monogram IHS met er boven een kruisje en er onder een hartje. Tegen het einde van de 19de eeuw werden verschillende deurtjes vernieuwd. De nieuwere spionnetjes zijn meest eenvoudig rond of neogotisch in gietijzer, weinig interessant.

Voegen we hier nog aan toe dat boven elk spionnetje op een metalen plaatje de naam prijkt van de heilige aan wie het huis of het convent (gemeenschaps-huis) toegewijd is. Soms is er bovendien nog een geschilderde afbeelding van de huisheilige bij aangebracht. De deuren zelf zijn voorzien van verticale beplanking. Veel ervan dragen (anno 1905) nog de originele sleutelplaatjes en handvaten.

Nog aanwezige spionnetjes in het Klein Begijnhof

Commentaar

Sinds het schrijven van deze tekst ruim een eeuw geleden is er heel wat veranderd in het begijnhof Onze Lieve Vrouw te Hooie, alias het Klein Begijnhof, ook aan die kwetsbare spionroostertjes. Bij de grootscheepse restauratiecampagne aangevat in 1994 die nog steeds doorgaat, werd duidelijk zorg besteed aan de spionnetjes. Ze werden behouden, hersteld of aangevuld. Bij de eenvoudige huisjes zijn het vierkante metalen roostertjes, rechttoe rechtaan. Bij enkele huisjes zijn ze waarschijnlijk nog origineel of werden ze

naar originelen gereconstrueerd. Bij de rijkere huizen en conventen rond de centrale weide ziet men overvloedig versierde grote gietijzeren exemplaren met centraal een beeltenis die dezelfde donkere verflaag kreeg als de rest, of wit tegen zwart afsteekt of zelfs veelkleurig uitgevoerd werd. Armand Heins typeerde de nieuwere neogotische exemplaren als ‘d’un type simili - gothique en fonte, peu interessant’. Maar intussen zijn die ook historisch waardevol geworden en worden ze opnieuw als mooi ervaren. Het valt op dat heel wat roostertjes nu veel rijkelijker van uitvoering zijn dan ze vermoedelijk ooit waren en wat Heins nog kon vaststellen.

In de originele tekst wordt het woord ‘vasistas’ gebruikt, een nauwelijks gevormde ontleening uit het Duits: ‘Was ist das?’, voor het Frans zeer uitzonderlijk. In het Nederlands hebben we het over spionnetjes (zie afb spionnetje in Goudstraat). Dergelijke constructies werden en worden in de jongste decennia meer en meer aangebracht aan gewone huizen en appartementen. Terug van nooit helemaal weggeweest. Ze zijn wel bijlange niet meer zo sierlijk. Meestal is er naar buiten toe enkel een eenvoudige ronde ‘oogopening’ te zien, maar er kan heel wat meer achter zitten ... een cameraatje bijvoorbeeld

Tot slot willen we pogen een verklaring te geven voor het feit dat er in de begijnhoven zo uitzonderlijk veel spionnetjes waren en behouden bleven. De enige buitenpoort van den hof ging (en gaat) toch iedere avond dicht en werd met zware sloten en balken vergrendeld. De buitenmuren waren ontieligelijk hoog. Voor hun fysieke veiligheid en voor diefstal hoefden de begijntjes niet te vrezzen. Maar er loerden andere gevaren in de grote boze buitenwereld! Begijnen mochten daarmee in contact komen, ze mochten zelfs een stapje in die wereld wagen, maar ze werden uitvoerig gewaarschuwd dat de stad vol netten en stroppen van de duivel lag. Om van al dat mansvolk nog maar te zwijgen. Uiterste voorzichtigheid was geboden. Vandaar ... (LD).

De tekeningen zijn van Armand Heins (ten laatste 1905). De foto's dateren uit 2014.

Literatuur

Devriese, L., Begijntje op stap ... 'in de straeten der stadt vol netten en stroppen door den duyvel geleyt'. *Ghendtsche Tydinghen*, 1998, jg. 27, p. 84-87.

Bouwen door de eeuwen heen. Deel 4nb. Stad Gent Noord – Oost, Gent, 1979, p. 251.

DE EERSTE KOFFIEHUIZEN

Daniël Van Ryssel, Luc Devriese

Koffiehuizen bestonden al in het begin van de jaren 1500 in het Midden-Oosten. Ze doken in de daarop volgende eeuw ook in Europa op. Het oudste, met zekerheid gekende Europese café opende zijn deuren in Oxford in 1650. In de tweede helft van de jaren 1600 verspreidden de koffiehuisen zich over heel Europa, aanvankelijk vooral in haven-, handels-en universiteitssteden.

Caffé huyskens en kelders: slecht befaamde illegale gelegenheden

De eerste koffiehuishouders waren vooral Armeniërs, Turken, Libanezen, Egyptenaren en Syriërs, die vertrouwd waren met koffie en daarmee ook in staat waren die drank goed te 'zetten'. Hun zaken waren heel dikwijls krakemikkig ingericht en bevielen niet erg. Wie in Gent de eerste uitbaters waren weten we niet, maar zeker is dat hun zaken in 'huyskens, kelders' en zelfs 'byvancks' (afgesloten hofjes en achtererven in openlucht) slecht befaamd waren. Dat vinden we met verve beschreven in een 'ordonnantie polietique van de Heer ende Wet der Stadt Gendt' (politieverordening van het Gentse stadsbestuur) uitgevaardigd op 3 februari 1768 (Stadsarchief Gent, reeks 108, Voorgeboden, nr. 5, f. 52v en 53r) en nog dezelfde dag afgekondigd 'met trompette ende geaffixeert ter plaetse gecostumeert' (aangeplakt op de gewone plaats: aan het Schepenhuis).

Wat was het probleem? De 'Wet' van de stad Gent was geïnformeerd geworden 'vande abuysen, onregeltheden ende debauchen' voortkomend uit het feit dat verschillende inwoners bijeenkomsten toelaten in hun 'huyskens ofte

kelders aldaer vercoopende théé ende caffée’. En dat tegen behoorlijk wat geld: ‘een, twee ende meerdere oorden’ Een diender in het bouwvak verdiende toen ongeveer 48 oorden (24 groot) per dag. Dat gaf gelegenheid aan ‘jonghe ende aerme kinderen alsoo(wel) jonghers als meyskens aldaer te vergaederen, hun gelt te verteeren ende met caerte en teerlinck spel den tydt te verdrijven somwijlen halfve daeghen ende nachten tot groote verhinderijnghe vande goede zeden alsoo verre dat de kinderen door dien sijn aengeheleyt geweest om te begaen verscheyde dieften om gelt te becommen om in diergelycke huyskens ende kelders te verteeren’.

Verschrikkelijk toch, die jeugd van toen, hoe die zich over gaf aan dat nieuw genotmiddel! Alhoewel ... het ‘gevaar’ school niet zozeer in de drankjes als wel in het gedrag van de jonge gebruikers, zo meenden de stadsbestuurders. Dat kan je gemakkelijk lezen tussen de regels. Dergelijke klachten over samenhokkende jongeren waren er wel meer in die tijd. En zo zie je meteen ook hoe onze cafeetjes en cafés niet alleen hun naam ontleenden aan de onschuldige koffiedrank, maar ook hun vanaf het begin toch niet al te zuivere, of potentieel niet al te zuivere reputatie. Dat gold zeker voor de door de Gentse schepenen geviseerde illegale uitbatingen werkend ‘zonder consent van der Weth ende (zonder het) betaalen het recht van het soo genaemde ticketack bert’. Met dat rare woord, ontleend aan het triktrakspel, bedoelde men de belasting op het open houden ven drankhuizen. Controle en belastingen: zo werkte het en zo werkt het nog altijd.

Koffiehuizen: rol in de burgercultuur

In diezelfde tijd vestigden zich ook meer welgestelde burgers als legale koffiehuishouders. Hun zaken floreerden. Sommige koffiehuizen waren zondermeer weelderig ingericht. Koffiehuizen speelden een belangrijke rol in onze geschiedenis. Ze droegen bij tot de ontwikkeling van de burgercultuur. Kunstenaars en letterkundigen, en niet van de minsten zoals Shakespeare, Swift, Pope, Samuel Johnson, Voltaire, Diderot en Beaumarchais waren er regelmatige gasten. Daar werden kranten opgericht, verburgerlijkten kunst en literatuur, ontwikkelde zich het individuele politieke denken en vestigden zich allerlei clubs en verenigingen. Belangrijk was ook dat van bij het ontstaan van de koffiehuizen er in gans Europa geen enkel café was waar men alleen maar koffie schonk. Bovendien kon men er ook kaarten, dobbelen, bordspelen en biljarten. De klant kon er dikwijls van acrobatiek- en goochelvoorstellingen genieten, luisteren en kijken naar zangers en muzikanten. Dat was het variété (letterlijk ‘gevarieerde’ voorstellingen). Hij kon er ook de krant, drukwerken en pamfletten lezen. Sommige koffiehuizen (cafés!) hadden zelfs een

aparte leeskamer.

Montesquieu schreef in 1721 dat men in het koffiehuis mensen uit alle klassen kon aantreffen. Dat betekent dat aristocraten en burgers op dezelfde plaats en op hetzelfde tijdstip samenkwamen en met elkaar in discussie konden komen. Alhoewel! In Londen had omstreeks 1700 iedere beroepsklasse of partij zijn eigen lievelingscafé. Bovendien lag de prijs van een kop koffie vier keer hoger dan de prijs van een pot bier, wat doet vermoeden dat het koffiehuis alleen door welstellenden werd bezocht.

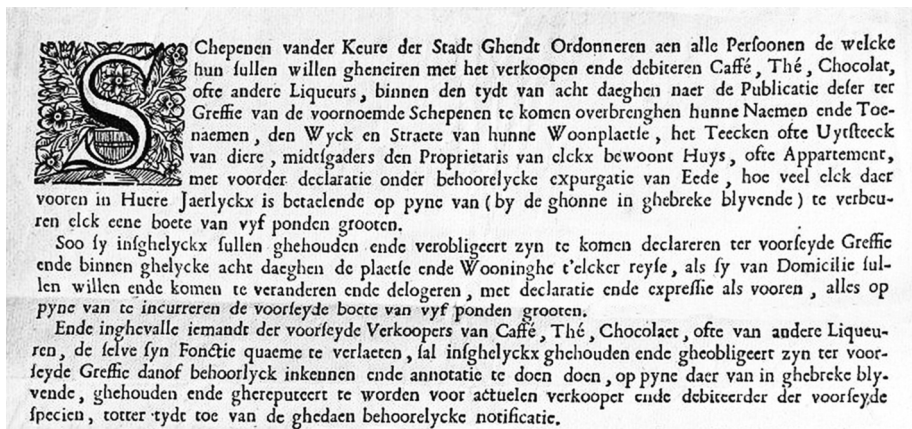
Koffie zetten en presenteren

Aanvankelijk voegde men de koffie in losse vorm aan kokend water toe. Pas vanaf omstreeks 1800 gebruikte men een filter die op de kan werd geplaatst. Vóór de komst van koffie, thee en chocolade dronk men in Europa uit glazen en metalen bekers. Die zijn echter niet geschikt voor hete dranken. Een oplossing werd aangereikt door de uit het Oosten afkomstige porseleinen kopjes. Aanvankelijk hadden die geen oortje. Vanaf de 18de eeuw maakte men echter wel kopjes met oortjes. In tegenstelling tot het kopje, was het schoteltje een Europese uitvinding. Een kraantjeskan werd ontworpen om het uitschenken te vergemakkelijken. Vóór de komst van de exotische dranken gebruikte men in Europa alleen eetlepels. Die waren niet geschikt om in de koffie of de thee te roeren. In de late 17de eeuw fabriceerde men de kleinere thee- of koffielepel. Suikerpot en suikertang dateren uit de 18de eeuw.

In Gent

De vroegste vermelding van een koffiehuis in Gent, treffen we aan op de Korenmarkt in 1689: 'In 't wit Cruys daer men coffy en thé verkoopt'. In de 18de eeuw varieerde het aantal koffiehuizen in deze stad tussen minimum 4 en maximum 16, al moet bij deze cijfers onmiddellijk een voorbehoud gemaakt worden, omdat er zeker en vast ook niet registreerde koffiehuizen moeten zijn geweest. Een Gents voorgebod (verordening) van de schepenen van de Keure uit 1702 (afb. 1) legt strenge regels op, maar maakt meteen ook duidelijk dat het soms wel eens anders verliep. Hierboven lazen we daarvan al een proefje.

De Gentse officiële koffiehuizen waren meestal gevestigd in belangrijke stenen gebouwen waarin slechts een deel werd gehuurd. In het andere deel kon er herberg worden gehouden, dit wil zeggen: logies gegeven. De koffiehuizen bevonden zich in het centrum van de stad, de meeste in de zone tussen de

Afb. 1 Verordening van de Schepenen van de Keure uit 1702

Groentemarkt en de Kouter. Zo was De Wapens van Zeelant in 1709 een van de zeven Gentse caféhuizen. Het Hof van Brussel was in dat jaar het grootste caféhuis in deze stad. De Korenmarkt die een belangrijke handelsfunctie had, speelde een centrale rol in dat vroege 'caféleven' met tot vijf koffiehuisen (afb. 2). Aan het einde van de eeuw was het zwaartepunt van de cafécultuur naar de Kouter verschoven, waar, met onder andere de opera, het ontspanningsleven overheerste (afb. 3). Beide pleinen en ook de koffiehuisen werden vooral bezocht door een welstellend tot zeer welstellend publiek dat er niet enkel iets dronk. Onder het lijstje van 'Caffé-huizen' opgenomen in de Nieuwen Almanach van Gent voor het jaar 1772 met het 'Caffé-Huys van de Comedie op den Kouter' (uitbater Busso) en drie cafés op de Korenmarkt staat als NB: 'In de boven gemelde Caffé-huizen leest men verscheyde gazetten gratis' (afb. 4).

In de eerste helft van de 19de eeuw varieerde het aantal koffiehuisen te Gent tussen drie en acht: Café des Arcades op de hoek van de Vogelmarkt en de Kouter, Het Italiaensch Kafféhuys aan de noordzijde van dat plein, Café d'Anvers en Le Grand Café aan de zuidkant. Dat laatste werd veel bezocht door aanzienlijke dames in gezelschap. Het Café Gantois was in de Veldstraat gevestigd. In de Voldersstraat had je het Café Suisse en een koffiehuis voor studenten.

De Caffé-huysen.
 Van Geele (Joanne) koore-
 merkt
 Van Veurne , veldstraete
 Verbist , kooremerkt
 Busso , au Caffé de la Comé-
 die , op den kauter

Afb. 2

KAFÉ-HUYZEN TE GEND.
 † Het Kafé-huys der Arcaden , by J. Voncke , kauter 1
 Het Kafé-huys der Bellevue , by Ch. van Coppenolle , ibid 9
 Het Kafé-huys by de wed. D'Anvers , ibid 26bis
 Het Gendsch Kafé-huys , by D. van Crombrughe , voldersstraet 8
 Het Kafé-huys der Universiteyt , by de wed. Froment en zoon ,
 paddenhoek 4
 † Het Kafé-huys van Commerce , by C. Delmotte , recollectenpleyn 5
 Het Kafé-huys van Parys , by C. Lotin , catalognestraet 10

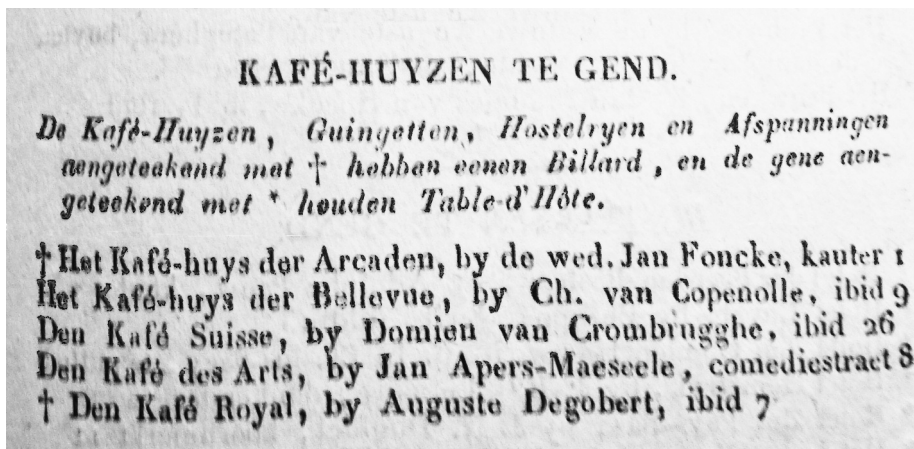
Afb. 3

Caffé-huysen.
 Bus , in het Caffé - huys van
 de Comedie , op den kauter.
 Van Braeckel , in het Hof van
 Brussel , kooremerkt.
 Verbiest , ibid.
 Wiccaert , ibid.
 N. B. In de boven gemelde
 Caffé-huysen leest men ver-
 scheyde Gazetten gratis.

Afb. 4

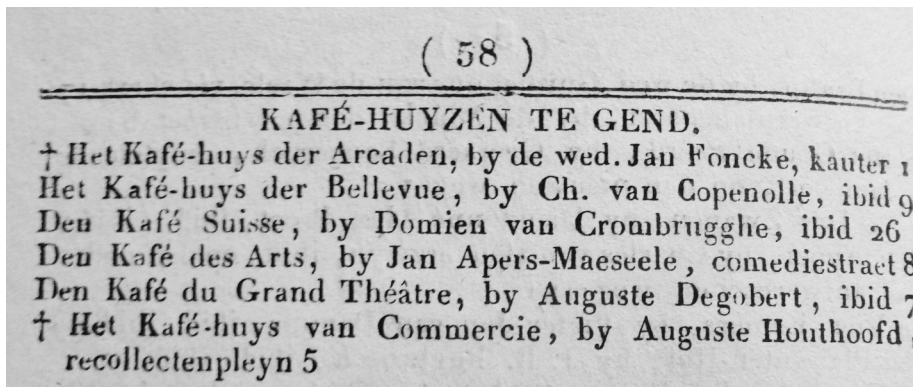
Café Théâtre (1842): het oudste ‘echte’ café in Gent

Kort na de bouw in 1840 van ‘den Franschen Theater’ (de opera) door Louis Roelandt en de bijhorende aanleg van de Schouwburgstraat (rue de la Comédie) opende daar het Café du Grand Théâtre met als uitbater Auguste Dagobert. Het volgende jaar al veranderde de naam in Café Royal (afb. 5, 6, 7), een benaming die tot aan het einde van de vorige eeuw bleef bestaan. De geschiedenis van dit oudste café is altijd nauw verbonden geweest met het muziek- en societyleven. Men kon er ook biljarten, zoals te zien is bij Café Royal vermeld in de Wegwijzer van Gent. Na de renovatie van het operagebouw (1989 – 1998) opende de vernieuwde zaak samen met het muziektheater en dat nog wel onder de eerste naam Café Théâtre (afb. 5 en 6). Het is daarmee het oudste nog bestaande Gentse koffiehuis en strikt genomen het oudste café, want in een café schonk men koffie ... verstond men de kunst van het koffie maken, koffie ‘zetten’. Niet evident!

Afb. 5

De benaming café breidde in de 19de eeuw uit tot zeer uiteenlopende zaken: van het Grand Café in dure straten tot het armtierigste buurtcafeetje, van estaminets, herbergen (auberges), wijnschenkerijen, logieshuizen tot en met guinguetten op den buiten. Sommige daarvan waren en zijn veel ouder dan de hierboven beschreven koffiehuisen. In de huidige tijd wordt trouwens in ieder café koffie of thee geschonken. Wel bleven er in Gent nog enkele specifieke oude koffiehuisen of tea rooms bestaan, waarvan de twee meest bekende Fritz en Mokabon zijn, beide in de Donkersteeg. Bekende en onbekende koffiehuisen

Afb. 6

zie je geïllustreerd in de afb. 7 tot 9.

Koffie werd uiteindelijk toch vooral in de huiskring gedronken. Daar kon men ook op koffievsite. Met een kennis, een familielid of een buur er bij werd het altijd net iets feestelijker. Een heel vroeg voorbeeld van zo'n koffievsite (1811) presenteren we afzonderlijk in een fragmentje uit het bekende verhaal van Jellen en Mietje.

De lijstjes met koffiehuzen zijn te vinden in de vanaf 1770 jaarlijks uitgegeven Almanachs of Wegwijzers van Gent (Stadsarchief Gent). De overige illustraties zijn afkomstig uit de rijke collectie Vliegende Bladen (Ephemera, trefwoord Café) van de UGent bibliotheek. De niet gedateerde exemplaren kunnen enkel bij benadering gesitueerd worden in de periode vóór 1911, de meeste eind 19de- begin 20ste eeuw. Commentaar overbodig. Droom even weg...

Literatuur

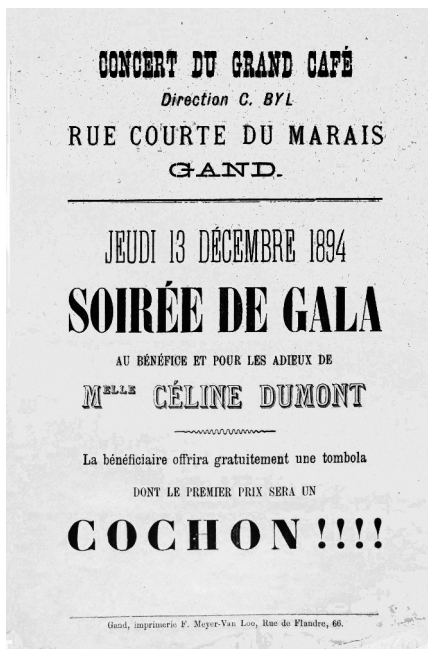
De Potter, F. Gent, van den oudsten tijd tot heden, deel 4.

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Stad Gent. Deel 4 na, 1976.

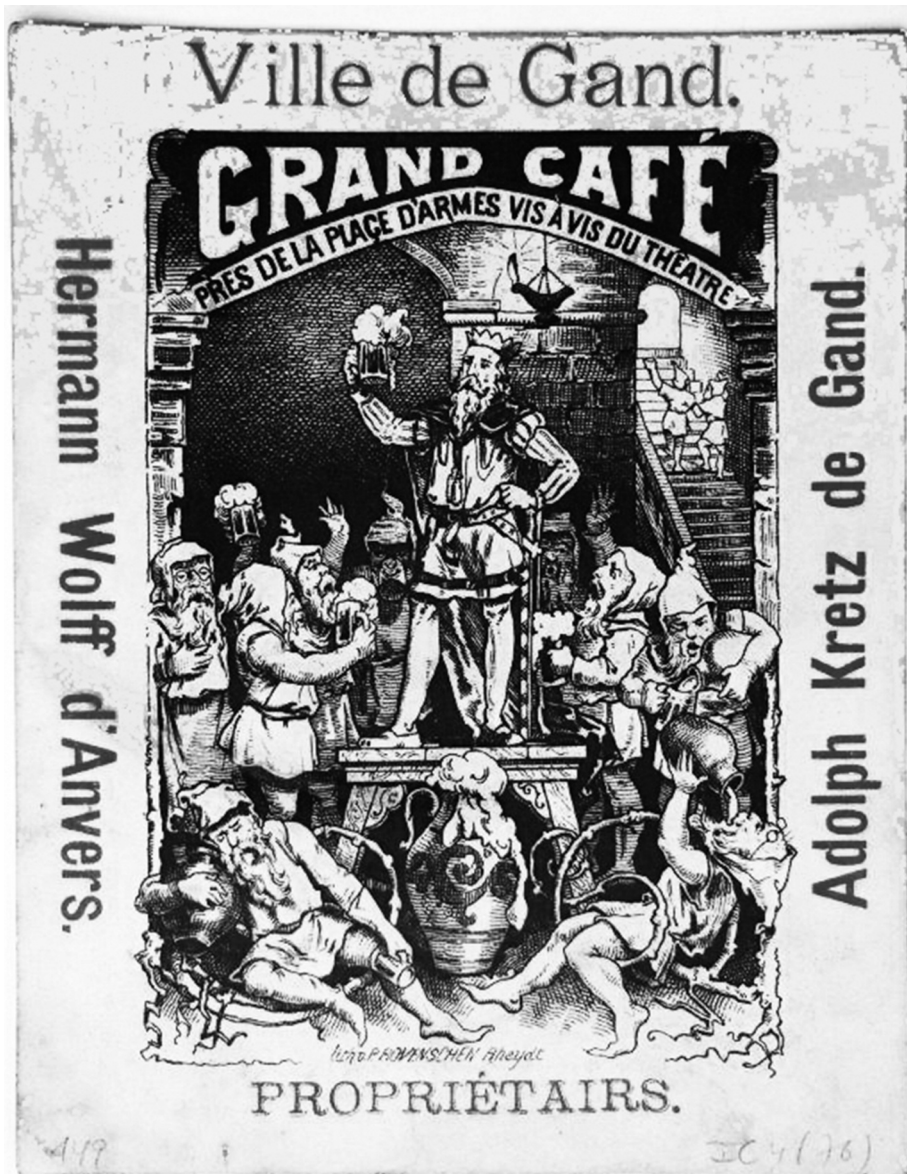
G. Debleecker, Koffiehuzen te Gent in de 18de eeuw, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Nieuwste geschiedenis, RUG, 1994.

Afb. 7

Afb. 8

Afb. 9

OP DE KOFFIE BIJ TANTE

Uit *Jellen en Mietje*, door Karel Broeckaert, 1811)

Tegen het einde van de jaren 1700 was koffiedrinken ook bij de kleinburgers gemeengoed geworden. We zien dit mooi geïllustreerd in het unieke verhaal van Jellen en Mietje, arbeiderskinderen. De wees Jellen had de stiel van potbakker geleerd en de vader van Mietje was kooldrager, haar moeder Anne – Mie ‘geernaert-wyf, die ook appels, kriecken, noten en moerbeziën verkocht, en ’s zondags schurren, mastellekens en andere snoeperijen’. De inhoud is bekend. Jellen (Guillaume, Willem) en Mietje denken aan trouwen. Tante (‘moeie’) Baerbera neemt de zaken van Jellen ter harte en ze nodigt de moeder van Mietje uit ‘om ’s achternoons een taske café te komen drinken, waer deze gaerne in bewilligde om verder, in de afwezigheid van de kinderen, de huwelyks-zaken te beschikken’.

De scène speelt zich klaarblijkelijk in de Oostenrijkse tijd af, want onder de schamele versiersels van tantes huizeke vallen op: ‘twee vergulden schilden van geknabbeld papier, verbeeldende de eene de wyze en deugdzaame Keizerin Maria - Theresia en de andere prins Karel van Lorreinen’. Tante had het door het houden van een winkeltje (onder andere in koffie en suikerspekken) en zuinig te leven iets verder gebracht en ze hield van netheid en wat decorum.

‘Alles was in haar huizeken met d’uyterste zorg opgeschikt, en te deser gelegenheid liet zy genoegzaam blyken dat zy haer wereld kende, en haer volk zeer wel ontvangen kon: de vloer was gedweild en met schoon zand bestroeid, het spiesschen kaské met den kapucienenlap opgewreven, de beste taskens aen den haek gehangen, het stof afgevaegd en op tafel gezet. Een schaelke met klontjes kandys stond in het midden. De café lang tevoren opgegoten, stond op het komfoorken stillekens te trekken. (...)

“Verwachte gy nog iemand? ’T es da’k de café van over een half ure rieke, en dat hy niet en zal beteren mê daer te blyven staen, as ook waer”.

“Zou ‘k wel” antwoordde moeitje, en nu werd den lang verwachten café met zeker decorum, waeraen moeder Anne - Mie niet gewend was, opgediend in eene kopere kan met drie kraentjens.

“G’heêt complementen gemaekt, Baerbera!”

“Tes toens nog maer, gelyk het zyn moet, moeder Anne - Mie.”

“Het es toch een aerdige zaeke”, hernam deze laetste, ziende de twee kraentjes tegelyk loopen, “ik kan mynen café niet missen; ‘k loope gelyk verloren, âs ‘k hem geen twee keeren daegs en drynke”.

“Ik wel” zei de tante, “ ik kan alles doen en laeten, en daer passeert al meenige weeke, âs er niemand en komt, da ‘k op geenen café en peinze, al es’t da ‘k hem zelve verkoope”.

“Hoe es ’t meugelyk, gebeurvrouw! Da’k nen dag zonder mynen café moest zyn, ik verging van de hoofdpyne en van de stekingen aen myne maeg.”

En zo gaat de koffieklets verder. De spaarzame tante vindt dat twee oncen café daags een schone rente op een jaar uitmaken en ‘terweelent da’ me aen de cafétaefel zitten en wordt er nie’ gebreyd, noch genaeyd, maer wel gecommeerd.

Moeder Anne-Mie is van een ander gedacht. “Al da’ ge spaert uyt den mond es veur de katte of veur den hond. En eens weelde by my en es niet altyd aermoê. Zou een aermme vrouwe, die van den morgend tot den avond heur vente moet oppassen, moeten gebrek lyên en krebbyten, terweelent het zwyn van heuren man alles in ’t gennyver en bier verzuyp?”

Koffie was toch nog een luxe artikel in die tijd, zo blijkt. Koffiebonen moesten ingevoerd worden en de drank was daardoor relatief duur, nog net te doen voor eenvoudige luitjes die zich al eens iets meer durfden permitteren. In de jaren 1800 begon men de plaatselijk geproduceerde goedkope, gedroogde, gebrande en gemalen chicoreiwortel (suikerij, frut) aan de koffie toe te voegen. Wie niet wou toegeven dat het eigenlijk omwille van de prijs was, beriep zich op de veronderstelde heilzame effecten van dit product. Maar zover was men in de tijd van Jellen en Mietje nog niet (L.D.).

Citaten uit *Jellen en Mietje* uitgegeven in 1932 (Antwerpen) naar een herdruk van het origineel gepubliceerd in 1842. De reclames van koffiebranderijen zijn afkomstig uit de verzameling *Vliegende Bladen* van de UGent bibliotheek (Ephemera, trefwoord café). Drie exemplaren zonder jaartal zijn te dateren vóór 1911, vermoedelijk eind 19de-, begin 20ste eeuw.

Koffies ! Koffies ! Koffies !
AFSLAG ! AFSLAG !
Koffiebranderij DE GOUDEN STER
GENT, DONKERSTEEG, 6
GOEDE, GOEDKOOPE KRUIDENIERSWAREN

Overzicht van eenige prijzen :

Echte oude Moka	de Kilo fr.	3.20
Geele Preanger	" "	2.80
Geraapte Domingo Jacmel	" "	2.20
Zeer oude Santos	" "	1.80
<i>Gebrande</i> Moka	" "	4.35
" beste Cheribon	" "	3.20
" Domingo	" "	3.00
" zeer fijne Java	" "	2.40
" triage Koffie groot van boonen en goed van smaak	" "	1.40
Engelsche Bougiën (<i>'t Scheepje</i>)	de doos*	0.32
Blauwsel te beginnen van	de kilo	0.35
Schoone witte Rijst	" "	0.20
Kanariezaad	" "	0.25
Echte Amerikaansche Olie	de liter	0.12
Souda	de kilo	0.07
Engelsche Souda	" "	0.10
Marseilsche Zeep	" "	0.75
Vermicelles en pâte	" "	0.32

Allerlei Konserven van beste marken

6 % Deel op alle waren

Vermindering voor Voortverkoopers

Ieder koper van 1 kilo koffie ontvangt gratis eene premie

Let wel op 't Adres :

6, DONKERSTEEG, 6
IN DE GOUDEN STER

Gent, drukk. Em. Adriaensens, opv. der gebr. Michiels, Koornmarkt.

Au Cheval d'Or

J. Provoyeur

GAND

Coin de la rue Basse des Champs et de la rue des Baguettes.

Maison renommée pour la supériorité et les prix avantageux de ses produits.

A partir de ce jour, les délicieux cafés Provoyeur seront vendus en détail aux prix du gros.

La diminution est de 0,20 par kilogr. sur toutes les marques. Les qualités seront maintenues.

TARIF ACTUEL

	Le 1/2 kilogr.	
Royal Moka	2.40	torréfiés
Café de dessert	2.70	sur commande.
Café des Gourmets	1.80	Toujours frais.
Café des Familles	1.50	Toujours frais.
Café du Progrès	1.30	Toujours frais.
Café de Ménage	1.15	Toujours frais.
Café Economique n° 1	0.90	Toujours frais.
Café Economique n° 2	0.80	Toujours frais.

Grande nouvelle marque :

Moka des Gantois

toujours frais. 1.40 le 1/2 kilogr.

Les cafés sont torréfiés à la perfection et au naturel. Ils ne sont pas enduits de couleurs, d'huile, de vernis ou de toute autre matière répugnante.

La maison ne donne ni des remises ni des timbres de rabais. Elle abandonne à la bonne ménagère le soin de veiller à la santé et aux intérêts de sa famille.

Expéditions franco dans toute la Belgique par colis postal de 4 k^{OS}. (Poids net.)

Spécialité de Cafés Hollandais

3, QUAI DE LA GRUE, GAND, 3

1 FR. 90 DEMI KILO 1 FR. 90

Les boîtes sont reprises à 30 CENTIMES

La Maison n'a pas de dépositaires

Granddamme

Les excellentes qualités de ce Café sont dues en grande partie aux soins minutieux apportés à sa préparation.

Mis en boîte immédiatement après la torréfaction, ce Café conserve tout son arôme, et n'absorbe aucune des impuretés dont l'air est toujours plus ou moins chargé.

En effet, après un séjour plus ou moins long à l'air libre, le Café augmente de 2 % de son poids, augmentation due uniquement à l'absorption de gaz contenus dans l'air.

Par les relations qu'elle a établies avec les centres les plus importants de production du Café, la Maison est à même de ne torréfier que des fèves de toute première qualité.

La torréfaction se fait au moyen d'un système breveté de la Maison.

Aussi ce Café est-il recommandé spécialement pour sa pureté, son excellent goût et son arôme exquis.

Ce Café constitue une boisson délicieuse, qui répond à toutes les exigences de l'hygiène.

Dépôt de Cafés

Orti el Torrefic.

Zaturdag 13 Maart 1886.

OPENING DER KOFFIJBRANDERIJ

DOOR

G. VAN DAMME-VANDERSTRAETEN,

GEBREVETEERD

22, Hoek der Veerleplaats en der Geldmunt, 22,

GENT.

ALLERBESTE KOFFIJ aan 2 Franken per Kilo.

Gent. Th. Hemelsoet en Zoon, St.-Jacobnieuwstr. 22.

42

T (v) (1)

JEAN-BAPTISTE SCHOUTHEET (1735 - 1806)

Dendermonds - Gentse notabele op de drempel van een nieuw tijdperk

Danny Mattens

Inleiding: een stukje familiegeschiedenis

Jean-Baptiste Schoutheet stamt uit een belangrijk Dendermonds geslacht. Hij groeide op tussen familieleden die hoge administratieve en dito bestuursfuncties uitoefenden ⁽¹⁾. Een aantal werden priester. In het oog springend hierbij is Hendrik Jozef van Susteren, bisschop van Brugge (1715 - 1742). Daarnaast waren er ook een aantal geestelijken van mindere rang. De familie bleef doorlopend katholiek.

De naam Schoutheet verwijst naar het ambt van schout. Schouten waren lokale ambtenaren belast met bestuurlijke en gerechtelijke taken. Merkwaardig is wel dat dit lange tijd effectief de belangrijkste functie was binnen de hier besproken familie met die naam rechtstreeks ontleend aan het ambt. Leden ervan oefenden dit erfelijk ambt uit in Lokeren, Daknam, Elversele en Waasmunster. De functie kadert in het feodale systeem. Dat is mooi af te leiden uit de oorspronkelijke woordvorm 'schuld heten' (oudst bewaard gebleven vermelding in het Middelnederlands: einde van de jaren 1100). Het is een samenstelling van 'schout, scholt, schult' en 'heten' in de zin van gebieden. Dat betekende oorspronkelijk: iemand aanspreken en bevel geven tot het voldoen van de aan de lokale feodale heer verschuldigde diensten. De naamvorm Schoutheet is ouder dan die van Schout, een vereenvoudigde vorm van de term die eveneens familienaam werd.

De schoutsambten van de bekende voorouders van J.B. Schoutheet vertegenwoordigen een later stadium maar ze waren nog steeds feodaal. Ze werden samen met de meierij van Lokeren in leen gehouden van de graaf van Vlaanderen, titel die ook de latere hertogen, koningen en keizers, opvolgers van de Vlaamse graven, droegen. Functies en bezittingen die 'lenen' waren, hoorden volop thuis in de feodaliteit en ze vererfden volgens het feodaal erfrecht in principe via de oudste levende zoon. Enkel wanneer er geen zoon was kon de (oudste) dochter het leen of de lenen erven.

De locaties van de schoutsambten laten vermoeden dat het hier besproken geslacht Schoutheet oorspronkelijk uit het Land van Waas afkomstig is. In de 16de eeuw zijn de leden ervan echter in Dendermonde terug te vinden. De eer-

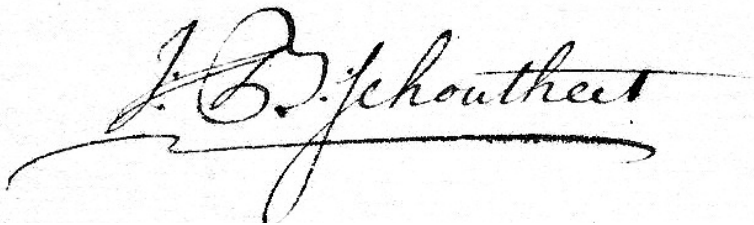
ste (de) Schoutheet(e) die in die stad ging wonen zou Guy de Schoutheete geweest zijn en diens verhuis zou verband houden met zijn houding tijdens de Gentse opstand tegen Filips de Goede (1449-1453). Dit is echter onzeker. Pierre Jacques, de grootvader van de in dit artikel besproken Jean-Baptiste, was drie maal burgemeester van Dendermonde (1694-1706, 1713-1717 en 1725-1727). Diens zoon Jean-Louis, vader van Jean-Baptiste, was griffier van het Land van Dendermonde, terwijl zijn oudste zoon Pierre-Louis, broer van Jean-Baptiste, hoogschepen van het Land van Dendermonde en voorzitter was van het leenhof gevestigd in dezelfde stad. Een leenhof is een gerechtshof bevoegd voor zaken in verband met feodale lenen.

In 1733 slaagde de grootmoeder van Jean-Baptiste, Mathilde-Louise van Calendries, er in de familie door keizer Karel VI te Wenen in de adelstand te laten verheffen ⁽²⁾. Dat gebeurde op haar eigen vraag en kosten. De nieuw geadelde familie behoorde tot wat in Frankrijk vanwege de advocatentoga, de ‘noblesse de robe’ genoemd werd. De adellijke titel was overdraagbaar op alle kinderen. Het toegekende wapen werd als volgt geblazoeneerd ^(3, 4): *de sable, à deux ceps d’or, mise en face l’un contre l’autre... heaume d’argent, grillé et liseré d’or; aux hachemens et bourlet d’or et de sable, et pour cimier un lion issant de gueules, entre un vol d’or et de sable portant pour devise “In compede virtus”*. In het Nederlands luidt dit: *in sabel twee gekoppelde kluisters van goud dwarsbalkgewijs [in faas] geplaatst, die van rechts naar beneden, die van links naar boven gericht*. De leuze luidt dan weer: *In compede virtus*, of in het Frans: *Courage dans les ceps*. De kluisters verwijzen naar de functie van schout (afb. 1).

Afb. 1. Wapenschild van de familie op de geklasseerde grafzerk aan de gevel van de parochiekerk van Oostakker. Het gaat hier om het zerk van het echtpaar ridder Pierre Louis Emmanuel de Schoutheete de Tervarent en barones Charlotte de Villers d’Olgrand. De zerk is wel aan restauratie toe. (Foto 2010)

Pas in de Hollandse tijd werd ‘Tervarent’ aan de eigenlijke familienaam toegevoegd. Dat was de benaming van een heerlijkheid in het Land van Waas (Bazel) die via erfenis in het bezit van de familie gekomen was. De familienaam werd bij die gelegenheid voorzien van ‘scharnieren’ volgens de Franse mode van die tijd: ‘de Schoutheete de Tervarent’. Het Franse ‘de’ betekent natuurlijk ‘van’, iets wat de naam een absurd tintje gaf, tenzij je kon voorwenden geen notie te hebben van de betekenis van de familienaam Schoutheet. Jean Baptiste, de man die in dit artikel beschreven wordt, had daar niets mee te zien. Hij bleef doorlopend de naam Schoutheet dragen (afb. 2).

 A black and white image of a handwritten signature in cursive script. The signature reads 'J. B. Schoutheet' and is written in dark ink on a light background. The letters are fluid and connected, with a prominent flourish at the end of the word 'Schoutheet'.

Afb. 2. Handtekening van Jean Baptiste (Familiearchief de Schoutheete de Tervarent).

Jean Baptiste Schoutheet: Gentse carrière

Jean-Baptiste, zoon van Jean-Louis Schoutheet en de uit Brugge afkomstige Isabella van Steelant werd op 12 april 1735 in Dendermonde in dit geadeld geslacht als jonkheer geboren ⁽⁵⁾. Hij trok naar de universiteit van Leuven en behaalde er het diploma van licentiaat in de beide rechten op 17 augustus 1759 ⁽⁶⁾. Daarna zakt hij af naar Gent waar hij aanvankelijk als ‘gewoon’ advocaat aan de slag ging tot hij op 8 juli 1778 de eed aflegde als advocaat bij de Raad van Vlaanderen ⁽⁷⁾. Rechtenstudies en vooral het behalen van het desbetreffende diploma werden in die tijd beschouwd als toegangkaartje tot hoge functies in stedelijke administraties of tot de diplomatie. Naast een loopbaan als advocaat ontwikkelde Jean-Baptiste Schoutheet een politieke carrière als schepen van de Keure van de stad Gent. Hierover verder meer.

Jean-Baptiste was lang niet de eerste met de naam Schoutheet die in Gent bestuurlijke functies waarnam. Reeds in de 14de eeuw, meer bepaald in 1345, was een Gillis de Schoutheete, heer van Pont(e)raven, een heerlijkheid onder Waasmunster, schepen van de Keure van Gent ⁽⁸⁾. Deze Gillis is een van de vermeende voorouders van onze Jean-Baptiste Schoutheet. Er zullen overigens meerdere heren van Pont(e)raven en andere Schoutheetes en aanverwanten schepen van de Keure van Gent worden. De familierelatie met de hier

besproken familie is niet altijd duidelijk.

Om de loopbaan te reconstrueren baseerden we ons niet op verhalende kronieken die nogal wat onnauwkeurigheden bevatten, maar in de eerste plaats op de *Wegwijzer van Gent* aanvangend in 1770 en jaarlijks verschijnend. Volgende functies staan daarin genoteerd voor Jean Baptiste: 1780: 12de (voorlaatste) plaats op de schepenbank van de Keure; 1781: 11de plaats; 1782: 10de plaats; 1783: 9de plaats; 1789: 5de plaats; 1790: 5de plaats; 1792: 5de plaats; 1793: 4de plaats; 1794: 2de plaats. In de gedrukte uitgave van het *Memorieboek der Stad Ghent van 't jaer 1301 tot 1793* zijn deze functies slechts fragmentarisch terug te vinden. De schepenplaatsen verschillen: 1788 (geen opgave van plaats); 1792 (4de plaats); 1793 (2de plaats). De lijst is niet volledig ⁽⁹⁾. Schoutheet werd in 1778 voor de eerste maal schepen in opvolging van Philippe Vilain XIII die tot hoogbaljuw bevorderd was en hij kreeg meteen de zorg voor de stadsgebouwen en openbare werken toegewezen. Die benoemingen had hij vooral te danken aan zijn Leuvense studiegenoot, de invloedrijke raadsheer De Grave ⁽¹⁰⁾. De rangorde in de schepenbank van de Keure weerspiegelt de gestage opgang van Schoutheet in de stedelijke hiërarchie.

Samengevat kunnen we stellen dat J.B. Schoutheet gedurende een kleine vijftien jaar schepen was van de grootste stad van Vlaanderen (buiten Brabant). Als houder van de tweede plaats in de schepenbank van de Keure (meer prestigieus dan Gedele) was hij aan het einde van zijn carrière de op één na belangrijkste figuur van Gent. Hij betekende dus ook in Vlaanderen een en ander. Maar na 1793/1794 is zijn loopbaan als schepen afgelopen. De Fransen namen in 1795 het roer helemaal in handen en er kwam definitief een einde aan de oude bestuursvorm.

Piet Lenders (11), de beste kenner van de Gentse stadsoverheid in die periode, laat aan de hand van de bronnen Jean-Baptiste Schoutheet omschrijven als een zeer verstandig man. Hij kreeg openbare werken toegewezen en zal die bevoegdheid ook jarenlang behouden. Hij was al die tijd verantwoordelijk voor de stadsgebouwen en hij kreeg daar een aparte vergoeding voor. Eén welbepaalde onderneming torent boven alle andere uit: de slechting van de stadsvesten. De stad brak toen uit zijn karkan en ging een nieuwe fase tegemoet. Voor Schoutheet moet dit de eerste en grootste opdracht geweest zijn. Al meteen aan het begin van zijn carrière als stedelijk verantwoordelijke ging de grootscheepse afbraak van de militaire versterkingen in en rond Gent van start (1782). Jozef II had daartoe de opdracht gegeven ^(12, 13). Die werken gebeurden onder de leiding van Schoutheet, Goethals en Corthals. Het trio was ook belast met de liquidatie, zeg maar de verkoop, van het afbraakmateriaal.

In de *Wegwijzer van Gent* wordt Schoutheet vanaf 1771 tot 1783 vermeld als een van meer dan tien (!) 'dienende directeuren ordinaire' van de 'Koninklijke

Academie der Schilder -, Teeken - en Bauw - kunst' binnen Gend. Daarna blijft hij nog tot in 1788 aan als een van de twee of drie 'directeurs honoraire'. Vermoedelijk was dat zelfs voor de dienende directeuren niet veel meer dan een erefunctie ⁽¹⁴⁾. 'Le tout Gand' stelde blijkbaar prijs op die titel. Voor Schoutheet paste dat wel bij zijn taak als bestuurder van de stadswerken en stadsgebouwen. De Academie was immers in de eerste plaats bedoeld om een naar de normen van de tijd degelijke opleiding in de bouwkunst aan te bieden ⁽¹⁵⁾. Belangstelling voor kunsten blijkt trouwens een familietrekje te zijn. Meerdere leden van deze familie, nu de Schoutheete de Tervarent, waren sterk geïnteresseerd in kunst, geschiedenis en genealogie. Als bezitter van een universitair diploma, gefortuneerde vrijgezel, magistraat en politiek geëngageerde was Jean-Baptiste Schoutheet allicht een geëerde kandidaat voor lidmaatschap van vrijmetselaarsgenootschappen. Tot nu toe werd echter geen enkel lidmaatschap teruggevonden ⁽¹⁶⁾.

Woningen en bezittingen

Vermoedelijk kort na het behalen in 1759 van zijn diploma van licentiaat in de beide rechten vestigde J.B. Schoutheet zich in Gent, maar het is pas vanaf 1770 dat we via het familiearchief de Schoutheete de Tervarent en de Wegwijzers van Gent te weten komen waar hij woonde. Dat was zeker niet in zijn *huys van plaisance* in Oostakker, want dat werd verhuurd. Pas in 1832 nam ridder Pierre Louis Emmanuel de Schoutheete de Tervarent als eerste lid van dit geslacht zijn intrek in het kasteel.

Jean Baptiste Schoutheet was allesbehalve honkvast. We vinden hem op vier verschillende plaatsen in het stadscentrum terug en hij moet ook nog elders gewoond hebben. Het lijstje met zijn woonplaatsen vangt immers pas aan wanneer hij al 35 jaar oud was. Verder vertelt het familiearchief ons ook niet of de huizen die hij bewoonde zijn eigendom waren of niet. De adressenlijst die aan de hand van de Wegwijzers vanaf 1770 kan opgemaakt worden is wel volledig: ieder jaar werden de adressen van de raadsheren van de Raad van Vlaanderen zorgvuldig opgelijst.

De vroegst bekende woning van J.B. Schoutheet was aan het Gewad, (in 't Ghewat, vanaf minstens 1770), soms aangeduid als 'bij de augustijnen'. Die buurt was een geliefde woonplek voor de advocaten van de Raad van Vlaanderen die toen in het nabijgelegen Gravensteen zetelde. In 1779 verkast Schoutheet naar een huis bij de kruising van de Nederpolder met de Kapittelstraat en de Kwaadham, buurt die als 'bij de Kalkoense Haan' bekend stond ⁽¹⁷⁾. Hij blijft er amper twee jaar waarna hij eveneens heel kort in de Volderstraat ging wonen. Die locatie werd in zijn adresopgaven ook aange-

duid als ‘bij de ex jesuite - kercke’ of ‘by den nieuwen Raed’. Bij zijn werkplek dus, want de Raad van Vlaanderen was verhuisd naar het vroegere klooster van de jezuiten na de opheffing van die orde door keizerin Maria Theresia. Na nauwelijks drie jaar trekt hij in 1784 naar de Ketelpoort, locatie die ook aangeduid werd als ‘bij de recollecten’. Dat was bij het minderbroedersklooster dat toen al was afgebroken en voordien grosso modo de plaats innam van het justitiepaleis aan het Koophandelsplein. In nog andere documenten wordt deze woonplaats ‘bij het Kuipgat’ gesitueerd: bij de Leiestuw die daar lag. In de Wegwijzers van 1784 tot 1788 wordt hij vermeld als wonende *Ketelpoorte*.

Daar verblijft Jean Baptiste ruim twintig jaar tot vermoedelijk kort voor zijn dood. De beschrijving van de goederen die opgemaakt werd bij zijn overlijden handelt over zijn verblijf aan de toen afgebroken Ketelpoort ⁽¹⁸⁾: *wordende alhier te kennen gegeven dat den heere overledenen [Jean-Baptiste Schoutheet] heeft gekoght den grond van de gewesene Ketelpoorte in Ghendt, ende daer op gebouwt een huys* ⁽¹⁹⁾. De beschrijving van de notaris vermeldt dat *voorders gekoght is eenigen grondt van het gewesene clooster der recollecten aldaer*. Jean-Baptiste kocht deze gronden op 14 nivôse an X (04.01.1802). Verder lezen we: *en is dien grond oock ten deelee bebouwt, bestaende het batiement en huys alsoo in twee woningen, daer van d'eeene is bewoont geweest by den heere overledenen (...)*. Dat hij in 1801 bij de Ketelpoort woonde weten we met zekerheid, want een stroman die voor Jean-Baptiste eigendommen aankoopt, stuurt hem in dat jaar nog een brief op dit adres ⁽²⁰⁾. De naar de normen van die tijd al hoogbejaarde ongehuwd gebleven Jean Baptiste sterft -71 jaar oud - in 1806 in zijn oude vaderstad Dendermonde, vermoedelijk in de schoot van zijn familie (en erfgenamen).

Onder andere zijn woonplaatsen tonen aan dat Jean-Baptiste Schoutheet tot de welstellende ingezetenen van de stad Gent behoorde. Ze lagen allemaal in de betere buurten van de stad. Als schepen van de Keure belast met het beheer van de Gentse stadseigendommen was hij van alles op de hoogte en wist hij waar er koopjes te doen waren. Naast de hierboven aangegeven woningen bij de Ketelpoort bezat hij in de periode 1779 – 1793 ook een huis bij de Watermolenbrug (Braempoort), huis dat hij verhuurde.

De functies van advocaat bij de Raad van Vlaanderen, van schepen van de Keure belast met de stadswerken hebben Schoutheet zeker geen windeieren gelegd. Hij werd er zelfs ronduit rijk mee. Dat liet hem toe belangrijke eigendommen aan te kopen. In 1786 verwierf hij bij openbare verkoop uit de nalatenschap van Pieter-Ignace de Corte gronden in Oostakker (nu Sint-Amandsberg). Deze, naar de maatstaven van onze streken massieve aankoop betrof het gedeelte van het Westveld (Sint-Amandsberg) waar nu de woningen

staan van de sociale woonmaatschappijen C.V. Volkshaard en de Gentse Haard en rond het huidige stadsparkje in die buurt. Het overgrote deel van de aangekochte goederen was echter gesitueerd in de Roosbroeken. Verder bezat hij door overerving ook twee lenen waarvan het ene zich uitstreckte van op de Oude Bareel te Oostakker tot aan Zingemkouter, en het tweede op Slotenkouter lag ⁽²¹⁾. Bij het overlijden van Jean-Baptiste Schoutheet in 1806 besloeg dit alles samen een oppervlakte van 28.948 roeden of ongeveer 43 ha. Jean - Baptiste had uiteraard ook nog een stuk familiekapitaal ter beschikking. Hierbij moet er nog op gewezen worden dat zijn belangrijkste bezittingen niet in Gent of het Gentse te vinden waren. Het zwaartepunt lag veeleer in het Land van Waas en Zeeland. Daarnaast bezat hij ook niet onaardige onroerende goederen in West-Vlaanderen, meer bepaald in het Brugse Vrije, onder andere te Wijnendale (Torhout). Waarschijnlijk waren die afkomstig uit erfennissen via Isabella van Steelant.

Besluit

Uiteindelijk is de betekenis van Jean Baptiste Schoutheet vooral gelegen in zijn rol bij het bestuur van de stad in de periode net voor de Franse tijd. Piet Lenders schildert een indringend beeld van hoe het er aan toe ging bij de stadsfinanciën vooraleer de centrale overheid ingreep, onder andere via de Grave, vriend van Jean Baptiste. Ook al was Schoutheet misschien slechts een werktuig in diens handen, de lokale verankering was belangrijk voor de sanering.

We mogen stellen dat Jean Baptiste Schoutheet, wiens familiegeschiedenis en zelfs zijn familienaam van ‘schout’ nog helemaal verankert zitten in het ten einde lopende feodaal regime, actief deelnam aan de omvorming van Gent naar de stad die we nu kennen. Het feit dat zijn publieke carrière afgelopen was bij de definitieve overname van de macht door de revolutionaire Fransen doet daar geen afbreuk aan. Schoutheet was een man van de Nieuwe Tijd en hoorde thuis in wat door historici wel eens ‘de lange 19de eeuw’ genoemd wordt (1789 of laatste kwart van de 18de eeuw tot 1914). Tot slot nog dit. Wie op zoek is naar een afbeelding van Jean-Baptiste Schoutheet is er aan voor de moeite. Noch in het familiearchief, noch bij de familieleden de Schoutheete de Tervarent is er een afbeelding van deze man te vinden.

Noten

¹ Dit artikel is een aangevulde bewerking van een eerder verschenen tekst: Mattens, D. (2013). Jean-Baptiste Schoutheet, schepen van de Keure in Gent en advocaat bij de Raad van Vlaanderen, *Vlaamse Stam*, jg. 48 nr. 3, p. 232-239. Over de oorsprong van de familie blij-

ven nogal wat onduidelijkheden bestaan. Ridder Amédée de Schoutheete de Tervarent die de familiegeschiedenis in de 19de eeuw te boek stelde legt de oorsprong bij de Nederlandse familie van Zuylen, *de Hollande*. Tevens verwijst hij naar een band met de Nederlandse familie van Zaamslag (de Schoutheete de Tervarent, A., *Histoire de la Maison de Schoutheete, du Pays de Waes, issue de celle de van Zuylen, de Hollande* (1861). De actuele beheerder van het familiearchief de Schoutheete de Tervarent ziet dat echter anders. Noch voor het ene, noch voor het andere zijn echte bewijzen gevonden. De visie van de beheerder van het familiearchief klinkt aannemelijker.

2. De Dendermondse notabelen en de pastoor in het bijzonder hadden het er moeilijk mee dat de weduwe de adeltitel had gekocht, zogezegd om de “goede houding” van haar overleden echtgenoot te benadrukken. Diens houding was echter bij momenten eerder dubieus. Dat men een adeltitel kon aanvragen was in die tijd heel gewoon. De achttiende eeuwse succesvolle zakenlui leefden als edellieden, dit wil zeggen met de nodige grandeur. Zij bouwden “palazzi” (denk maar aan de gebouwen in de Veldstraat en op de Kouter), kochten of bouwden buitenverblijven net buiten Gent en kochten adellijke titels. Voorbeelden hiervan zijn onder andere de families de Potter en Morel. Pas bij de schrijven van de Belgische grondwet heeft men dit aan banden gelegd en is het nu alleen een prerogatief van de koning om personen in de adelstand te verheffen.
3. Duerloo, L., Janssens, P. *Wapenboek van de Belgische adel van de 15de tot de 20ste eeuw*. N-Z. (1992), p. 455-456.
4. O’Kelly de Galway, A., *Dictionnaire des cris d’armes et devises des personnes célèbres et des familles nobles et autres de la Belgique ancienne et moderne* (1865).
5. In het Land van Waas leefde er ook een familie van Steelant, maar daar heeft deze Isabella van Steelant niets mee te maken, althans niet rechtstreeks.
6. de Schoutheete de Tervarent, A. (1861).
7. de Schoutheete de Tervarent, A. (1861).
8. D’Haese, D. (2011). *De acht kastelen van Waasmunster. Hun geschiedenis en hun bewoners*, p. 38-77).
9. Volgens de uitgave door J. Meyer, F. (1767). *Description du jubilé de sept cens ans de S. Macaire, patron particulier contre la peste, qui sera célébré dans la Ville de Gand capitale de la Flandre* zou Jean-Baptiste Schoutheet in 1767, hij was toen 32 jaar oud, 10de schepen van Gedele van de stad Gent geweest zijn. Deze vermelding is twijfelachtig omdat daar nergens anders bevestiging van is gevonden. Het familiearchief de Schoutheete de Tervarent maakt hier evenmin melding van.
10. Lenders, P. (1990). *Gent, een stad tussen traditie en verlichting (1750–1787)*, UGA, Kortrijk –Heule, p. 271, 375-376.
11. Lenders, P. (1990). p. 376.
12. Jozef II beval in 1782 de afbraak van de stadsversterkingen en de verkoop van het afbraakmateriaal.
13. Lenders, P. (1990). p. 466.
14. Jean-Baptiste Schoutheet ondertekende bvb. de uitgavenstaat van de vergoedingen aan de trompetters bij de jaarlijkse prijsuitreiking op de academie.
15. De Doncker, T. (2013). *Hupsicheyt en hantgedaet. Kunstacademie en ambachtsgilden te Gent, ca. 1748–1800*. Doctoraatsscriptie UGent, pp. 471.
16. Schrans, G. (2009). *Vrijmetselaars te Gent in de XVIII^{de} eeuw*, Gent, Liberaal Archief, 2de uitg., pp. 830.
17. De Potter, F. (vanaf 1888). *Gent van de oudsten tijd tot heden*, Gent, deel 5, p. 467 en 502. Volgens Frans De Potter was De Kalkoense Haan, een huisnaam, zo bekend dat hij gebruikt werd om de buurt aan te duiden. Een kalkoense haan is natuurlijk een mannelijke kalkoen.

De naam komt nog voor in de uitdrukking ‘zo rood als een kalkoense haan’.

18. Familiearchief de Schoutheete de Tervarent.
19. We weten niet van wie hij die gronden kocht, maar gezien het tijdstip mogen we er van uitgaan dat het om zogenaamde *nationale goederen*, in dit geval kloostergoederen, ging die door de Fransen waren aangeslagen. Het familiearchief geeft hierover geen uitsluitsel.
20. Familiearchief de Schoutheete de Tervarent.
21. Dit leen grensde aan *het gerecht van Sint-Baafs* op Sint-Amandsberg. Het tweede leen, leentje eigenlijk, was slechts 80 roeden groot.

Zonderlinge Gentse plaatsnamen

DUISTERE PLAATSNAMEN VERKLAARD DOOR MAURITS GYSSELING

Ter inleiding van een nieuwe reeks in Ghendtsche Tydinghen over eigenaardige, zelfs zonderlinge Gentse plaatsnamen, willen we de belangrijkste en meest betrouwbare bron voor onze kennis daaromtrent even belichten: het toponymisch (plaatsnaamkundig) en etymologisch werk van Maurits Gysseling, de man naar wie ons documentatiecentrum in het Sint-Amandsbergse begijnhof genoemd is: het DSMG, voluit het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Dr. Maurits Gysseling.

Etymologie (volgens van Dale: wetenschap die de oorsprong en de geschiedenis van de woorden opspoor) is voor niet-specialisten een glibberige en gevaarlijke materie. Voor men er erg in heeft belandt men via eigen veronderstellingen, afleidingen, klankovereenkomsten en dergelijke in een fantasiewereld. Gelukkig worden we voor wat de plaatsnamen te Gent en omgeving vermeld door de vele publicaties van Maurits Gysseling (Oudenburg 1919 - Gent 1997)¹. De man was in de eerste plaats filoloog met als specialisatie toponymie (plaatsnaamkunde). In die hoedanigheid genoot – en geniet hij nog steeds – een grote faam in heel ons taalgebied en zelfs erbuiten. Met hem beschikken we over de best mogelijke gids. Hij is wat namenuitleg betreft bijvoorbeeld veel betrouwbaarder dan stadsarchivaris Victor Fris. Deze histori-

cus was een kenner van (vooral de politieke) Gentse geschiedenis, maar hij was geen taalkundige. In zijn overigens uitstekend boekje *De oude straatnamen van Gent* (1925) zijn enkele naamuitleggingen te vinden die afwijken van wat hieronder staat. Ze werden gecorrigeerd door Gysseling.

Hoewel de vele woordverklaringen door Gysseling zelf gepubliceerd werden², vonden we het toch nuttig een selectie te maken van de meest onduidelijke of verwarrende Gentse plaatsnamen. Hijzelf behandelde enkel de vroege plaatsnamen (met bewaard gebleven vermeldingen, op enkele uitzonderingen na, uit de 14de eeuw of nog vroeger), waardoor de hier gepresenteerde selectie eveneens ingeperkt werd. We beperken ons tot de nog bestaande straten en namen.

Enkele van de hier aangehaalde betekenissen zijn goed bekend, de meeste zijn dat duidelijk minder. Sommige verklaringen - niet zo veel! - blijven controversieel. We houden ons echter strikt aan wat door Dr. Gysseling naar voor gebracht werd. Enkele verduidelijkende aanvullingen bij overigens niet of moeilijk te contesteren verklaringen staan hierna aangeduid met LD.

Luc Devriese, namens de redactie

B

Bagattenstraat

1268 *Pargaten strate*. Uit 'parre', 'perre' (hek) en 'gat' (opening, toegangsweg).

Bennesteeg

Eind 13de eeuw. *Benninsteghe*. Persoonsnaam 'Bennin'.

Berouw

1343 *Beroustrate*

Uit 'bar' (kaal) en 'ouwe': vruchtbaar alluviaal land aan een waterloop.

Boeksteeg

1360 *Bouc steghe*. Bouc (beuk).

Briel (Groenebriel, Houtbriel)

Groenebriel: 1244 de Brelo; 1326 *anden Groenen briel*. Houtbriel: 1254 *bre-lum juxta hospitale* (bedoeld wordt: het godshuis Sint-Jan in d'Olie; 1295 *up den Houtbriel*. Briel klimt op tot het Keltisch 'brogilos' en het Indo-germaans 'bheragh': omheinen. Nog te vinden in het Griekse phragma (cfr. diaphragma) en het Nederlandse burg (zie hieronder bij Oudburg)³.

Burgstraat

1242 *Borcstrate*. Straat leidend van de Oudburg naar Ritsenborg (zie

Luxemburgstraat) en veeleer genoemd naar deze laatste. Dus niet naar het Gravensteen (LD)!

C

Cataloniëstraat. Tot in de 19de eeuw Kattesteeg

1323 *inde Cattenstege*. Een vroeg geval van een fantasievolle opwaardering van een te gemeen gevonden naam⁴. Afgeleid van kat als toverdier. Wellicht vanwege het Sint-Niklaaskerkhof er naast. Elders, zoals op de Kattenberg, een veel jonger toponiem, waren de ‘katten’ uitspringende of verhoogde onderdelen van een verdedigingswal (LD).

D

Drabstraat

1208 *Drabbstrate*. ‘Drabbe’ (modder). Niet toevallig de straat leidend naar de Poel.

E

Einde Were

1385 *Ten ende vander werelt*. Zie een volgende bijdrage in deze reeks (LD).

Erpelsteeg

1315 *d’Eerpelsteghe*. Erpel (woord: mannetjeseend). Maar waarom?

H

Hazewindstraat

1322 *ant Steghskin ten windase*. Geen hazewinden aan de Graslei, wel een windas (as of wiel om via een opwindende koord lasten nader te halen of op te hijsen - L.D.) en een huis ‘De Windas’ daarnaar genoemd.

Heilige Geeststraat

1327 *in selelegs Gheest stege*. Heilige Geest: ‘armentafel’ in elke parochiekerk.

Heirnis

Eind 14de-eeuw *tussen beede den heernessen* (bedoeld zijn: de Grote en de Kleine Heirnis - LD). Uit herd (kudde, cfr. herder). Gemeenschappelijke weide.

Heuvelpoort

Zie Overpoort.

Hoofdbrug

1274 *le pont con apiele Hovebrighe*. Voornaamste brug. Wel iets prozaïscher dan het al heel oude verhaal over de Onthoofdingsbrug waar een vader zou onthoofd worden zijn door zijn zoon (LD).

I**Iepenstraat**, vroeger Ieperstraat

1341 *d'Yperstrate*. Niet afgeleid van de stad maar wel degelijk van 'ieper' veronderstelde oude vorm van de iepboom (iep of olm, LD).

Ingelandgat

1369 *bi den gate van Inghelant*. Uit 'angi' (weide): toegang tot een weiland.

K**Kalandeberg**

1208 *Calandberch*. Vermoedelijk uit 'kalande' (koopliedengilde, cfr. klant, chalandise) dat zelf waarschijnlijk afgeleid werd uit spreken, babbelen. Oudnederlands 'calla', Middelnederlands 'callen'. Het woord 'gilde' (broederschap) is nog een andere afleiding (zie ook Gysseling, M. 1986, p. 15).

Kasterbant

1151-1177 *supra Casterbant* (westelijk deel van de Heirnis of de Grote Heernesse; een van de oudste Gentse toponiemen). De verklaring 'bamud' (beemd) en misschien vee (Engels cattle) of 'kachtel' (West-Vlaams: veulen) in Gysseling (1954) werd door de auteur in zijn bijdrage in 'Van wei tot wijk. Honderd jaar Heirnis' (Gent 1988) verlaten. Hij opteert onzeker voor hetzij 'de schitterende (hier boomloze) streek', hetzij voor 'de uitspringende streek'. In dat laatste geval zinspeelt de naam op de scherpe Scheldebocht bij de Keizerpoort.

Keizerbrug

1381 *ter Keyser porten*. Meestal *Sente Claren porte* genoemd naar het dichtbij gelegen Rijke Klarenklooster. Gelegen op de weg naar het keizerrijk, buiten de poort vervolgend over de Oude Brusselseweg). De benaming is veel ouder dan keizer Karel V en de op die plek gelegen papiermolen van Pieter de Keyser die er soms mee geassocieerd worden. De eerste hief trouwens de al lang theoretisch geworden onderhorigheid aan het Duitse keizerrijk formeel op (LD).

Koningstraat

1424 *inde Conincstrate*, voordien 'beneden Zandberge' genoemd. Uit de persoonsnaam de Coninck.

Kortedagstraat

Uit Ondadige stege. Van 'ondadig' (misdadig, zedelijk verdorven). De vermelding *inder Ondadege stege* in 1326 (en ook talrijke latere) sloegen echter op de huidige Saghermanstraat, zijstraat (zijsteeg) van de Kortedagstraat. De naam ging over op de grotere straat waarin de steeg uitliep.

Krommewal

1369 *up den Crommen wael*. Uit ‘waal’ (kolk).

Kwaadham

1212 *in den Quaetham*. Uit ‘kwaad’ (oudere betekenis ‘drek’)⁵ en ‘ham’ (in een inundatiegebied uitspringende hoek hoger land).

L**Luxemburgstraat**

1315 *in Ricenborgh, in Richenborgh*. Later ook Ritsenborg. Uit Germaans ‘hrīdan’ (koorts), Middelnederlands ‘rīden’ (rillen) en Nederlands ‘ritsig’ (koozig en afleiding ‘geil’). Hrīdisk (datief hrīdiskan) burg: bevende burg. We citeren: ‘De grond was hier zo drassig dat een aldaar gebouwde burg, die natuurlijk in die tijd van hout was, inderdaad wankel moet geweest zijn’. Het woord burg kan echter ook omheining betekenen (zie Oudburg). Zeker niet de minst intrigerende Gentse straatnaam (LD).

M**Minnemeers**

1338 *in de Minnemersch*; 1356 *ter Minnen mersch*. Uit Germaans ‘mannja’ (watergeest), een afleiding van man, later onder invloed van minnen (Nederlands ‘minne’, nu ‘meermin’) vrouwelijkt.

Moutstraat

1438 *vander Maelsteghe*. Uit ‘male’ (inzakking, depressie).

N**Nekkersput – Nekkersberg**

1390 *Neckers put*; ca. 1360 *Neckers berch*. Middelnederlands ‘necker’ (watergeest).

Nodenaysteeg

1370 *in Noddenays steghe*. Familienaam. Het hoekhuis met de Veldstraat werd in 1357 ‘Noddenais steen’ genoemd.

O**Onderbergen**

1212 *Onderbergen, Underbergen*. Straat op de naar de Leie hellende oeverzone. In onze streken werden verhevenheden van nauwelijks enkele meter hoog effectief al ‘bergen’ genoemd⁶.

Onderstraat

1241 *Hongerstrate*. ‘Honger’ (spook en slang als griezeldier). Overvloedig vergelijkingsmateriaal uit andere gemeenten bij Gysseling, 1954.

Overpoort

1325 *ter Overporten; ter Heuverporten*. Hoger gelegen poort. **Heuvelpoort** is een variant van hetzelfde.

Oudburg

1199 *in veteri castro*. Ondanks deze vroege Latijnse vertaling die duidt op ‘oud’ (vetus) en nog een andere mogelijke betekenis in de zin van ‘hoog’, was Gysseling in een latere interpretatie⁷ geneigd het lid ‘oud’ eerder te begrijpen als ‘groot’, ‘ruim’. Een burg was niet noodzakelijk een versterkte toren of kasteel. Het woord kan ook een omheining of een omheinde zone aanduiden. Wij citeren: ‘Oudeburg zou dan betekenen: ruime omsluiting ter afweer, en vandaar dat omsloten gebied zelf. Te Gent slaat dat op de vier waterlopen die de Oudburg omringen’ (Lieve, Plotersgracht, Schipgracht en Leie). De Lieve was in 1199 nog niet gegraven, maar het dichtst bij het centrum gelegen deel ervan is een oude Leiearm. Voor de oudere Schipgracht (periode van aanleg niet gekend) geldt hetzelfde.

R

Ramen

Op Sint-Pieters al vermeld in 1268 *in tentoriis*. Bij de huidige straatnaam: 1315 *vanden ramen in Ricenborgh ende Portackere*. Ramen waarop drogende lakens gespannen werden stonden op diverse plaatsen in de stad opgesteld.

Ridderstraat

1349 *inde Rudderstrate*. Uit ‘rund’ (Runderstraat). Liep uit op de plaats (nu Vlasmarkt) waar tot in de 17de eeuw de Gentse veemarkten gehouden werden (LD). De verlenging heette tot in 1943 Korte Koestraat (nu Jan Palfijnstraat). Twee gevallen van upgradering van als te vulgair beschouwde namen (LD).

S

Stoofstraat

De enige nog overgeblevene van de vele stoofstraatnamen. Tussen Onderbergen en de Recollettenlei werd al in 1350 vermeld: *vander Stove steege*. ‘Stove’: badinrichting, ook ontuchthuis. Gysseling (1954) geeft vijf straten (allen steegjes) aan met die naam vermeld in de 14de eeuw.

T

Tussen 't Pas

1333 *de brugge over t pas*. Pas: doorgang (passeren, passage).

W

Werregarenstraat

1353 *up den oernic* (hoek) van Werregaren steghe. Het hoekhuis op de Hoogpoort heette ‘Werregaren’. Vermoedelijk genoemd naar de Gentse familie Werregaren wiens naam verward garen betekent.

Z

Zieklien

1321 *vor der Ziekerliede*. Een zieke was in de middeleeuwen synoniem voor melaatse (vgl. Frans maladrerie: leprozerij en malade. Zie twee artikels over dit onderwerp in Ghendtsche Tydinghen, jg. 41, 2012 (LD). Deze mensen kregen verplichte verblijfplaatsen buiten de stadspoorten opgelegd. Naast de locatie ten oosten van het huidige Zieklien, waren er in 1353 vermeldingen buiten de Brugse poort (*Overbrouc vore der Zieker liede*) en in 1373 buiten de Muidepoort (*bachten der Zieker lieden up Artvore*).

Noten

- (1). Naast de monumentale uitgaven van Latijnse en Middelnederlandse teksten, talloze artikels over plaatsnaamkunde en het *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord Frankrijk en West Duitsland (voor 1226)*, Brussel - Tongeren, 1960, delen 1 en 2, pp. 1407.
- (2). Het allergrootste deel van de woordverklaringen en bronvermeldingen is te vinden in Gysseling, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen, 1954, pp. 89. Dit werd hier en daar aangevuld met gegevens uit de hieronder aangehaalde artikels van dezelfde auteur.
- (3). De verklaring van ‘briel’ staat uitvoerig te lezen in Gysseling, M., *Uit de vroege geschiedenis van Gent en de Oost-Oudburg in Jaarboek Oost-Oudburg*, 1986, jg. 23, p.16.
- (4). Tal van Gentse voorbeelden en een stukje mentaliteitsgeschiedenis bij Devriese, L., 2005, *Straatnamen en prestige. Vies wordt netjes en banaal wordt lyrisch te Gent*. In: *Gandavum*, jg. 10, nr. 4, p. 5-11.
- (5). Deze interpretatie van ‘kwaad’ als ‘drek’ is afkomstig uit Gysseling, M., 1986, p.16.
- (6). Gysseling, M., *Speurtocht in het vroege verleden van Gent en omgeving*. In: *Jaarboek Oost-Oudburg*, 1980, jg. 17, p.8-9.
- (7). Gysseling, M., *De naam Oudburg*. In *Jaarboek Oost-Oudburg*, 1990, jg. 27, p. 96-100.

CARLOS DE VRIESE

Daniël Van Ryssel

Ik heb in mijn leven nooit een meer bescheiden man ontmoet dan Carlos De Vriese (Ledeberg, 1926). Hij studeerde in de oorlogsjaren aan de Rijksnormaal te Gent (waar hij als zeventienjarige is afgestudeerd) en is zijn hele loopbaan in het stedelijk onderwijs actief geweest, het langst en tot hij met pensioen ging te Meulestede. Hij moet een enthousiast en stimulerend lesgever zijn geweest. Mooie verhalen kan hij vertellen o.a. over wat hij gehoord heeft van vrouwen die aan de schoolpoort op hun kinderen stonden te wachten. (“Ik heb mijn vent laten zitten omdat hij het geen vijf keer per dag meer kan zoals vroeger.”) Zijn hele leven heeft hij last gehad van steeds terugkerende migraine, waar hij zich iedere week een paar dagen echt ziek door voelde. Carlos is ook een heel sociaal man, maar dringt zich nooit op en hij staat ook nooit ergens op de eerste rij. Hij is ook soms wel wat verward. Zo herinner ik mij dat hij eens een voordracht gaf over Esperanto... maar zijn papieren zaten zodanig door elkaar, dat hij een deel van wat hij te zeggen had, heeft moeten laten vallen omdat hij de volgende bladen niet terugvond.

Maar hij was tegelijkertijd veel meer dan dat. Ik ken niemand die zo belezen is als Carlos. Alles wat literatuur en filosofie betreft heeft hij gelezen... en hij schuimt nog dagelijks de boekhandels en antiquariaten af op zoek naar nieuwe lectuur. Behalve alle West-Europese talen heeft hij ook een actieve kennis van Russisch, Tsjechisch en Esperanto en zijn droom is op een dag Chinees te gaan leren. Anekdote: Toen hij op een dag naar zijn geliefkoosd Tsjecho-Slowakije op reis vertrok, nam hij een boek mee om onderweg te lezen. Wat nam hij mee? Een Agatha Christie in het Russisch.

Ik heb de naam Carlos De Vriese voor het eerst gelezen onder een bijdrage “Evangelië volgens Judas” die in 1970 in Yang is verschenen. Pas een jaar later heb ik Carlos persoonlijk leren kennen.

We konden het dadelijk goed met elkaar vinden en hij vertelde me dat hij dagelijks niet alleen las, maar ‘s morgens vroeg ook dagelijks schreef: leerboeken voor het lager onderwijs, kinderboeken, bijdragen over de dagelijkse schoolpraktijk en didactiek voor het tijdschrift “Persoon en Gemeenschap”, SF-verhalen, aforismen, vertalingen en besprekingen van Russische en Tsjechische literatuur.

Zo iemand konden we natuurlijk goed gebruiken en kort nadien is hij redacteur geworden van Yang. Later, nadat hij met pensioen was gegaan, heeft hij ook een aantal jaren het secretariaat van Yang op zich genomen.

Hij kwam in die tijd regelmatig bij me thuis over de vloer om verslag uit te brengen over wat er zoal was binnen gekomen of wie hem telefonisch gecontacteerd had. Ook hier bleek soms weer zijn verwarring. Zo zei hij me op een bepaalde dag: "Ding heeft me gebeld over ding." Tja, een zin met twee onbekenden... dan wordt het wel moeilijk om te begrijpen wat hij eigenlijk bedoelde.

Carlos was samen met Julien Vangansbeke ook een van de weinige redacteurs, die zich niet terugtrok als er uren rond de tafels moest worden gelopen om een nieuw nummer van Yang samen te leggen. En hij was het ook die telkens weer naar Zingem reed (hij had daar een buitenhuis), om de door Julien Vangansbeke gemonteerde bladzijden en de dozen gedrukte losse bladen bij drukker Eric De Preester te brengen en op te halen.

Ik kan me wel niet herinneren dat Carlos, behalve een optreden in het Artistiek Aperitief tijdens de Gentse feesten, ooit aan een literaire avond actief heeft deelgenomen. Ik vermoed dat zijn bescheidenheid hem parten speelde en dat hij er niets voor voelde om op een podium voor een micro te staan.

In 1977 is in de Yang Poëziewerks Explosiefjes, een bundel aforismen, verschenen en toen enkele jaren later iedere redacteur de gelegenheid kreeg om een volledig eigen werk als Yang-nummer uit te geven, is van hem de SF-roman *De eerste wet* (1979) gepubliceerd. De roman die hij van plan was samen met Pliet Van Lishout te schrijven is er niet gekomen, wegens de terminale ziekte van Pliet.

Toen de oude redacteurs in 1985 van Yang afscheid hadden genomen, bleef hij verder vertalingen maken voor het tijdschrift "Poëziekrant".

De laatste jaren is hij hoofdzakelijk bezig met het vertalen van echt grote werken o. a. van de Franse medicus en filosoof Julien Offray de La Mettrie (1709 - 1751) *L'homme-machine*, van de Tsjechische journalist en romancier Karel Capek (1890 - 1938) *R.U.R.* en *De witte Ziekte*. Maar bovenal heeft hij zich a.h.w. vastgebeten in de Duits-Franse filosoof en natuurvorser Paul-Henri Frédéric d'Holbach (1723-1789). Deze man had contacten met al de encyclopedisten en was de eerste uitgesproken materialist en atheïst. Het was de

gewoonte van deze tot Fransman genaturaliseerde Duitser zijn aanstoot gevende werken op naam van anderen te laten verschijnen (o.a. Mirabeau). Van hem vertaalde Carlos De Vriese: *Le Bon sens du curé Méslier*, *Théologie portative* en *Le Christianisme dévoilé*. Hij is ook lid van de Holbach Vereniging en schrijft regelmatig bijdragen voor « *Le petit Cuistre* », het viermaandelijks tijdschrift van deze vereniging.

Hij is ondertussen al langer met pensioen dan hij les heeft gegeven (hij was nog van het oud regime, waarbij 30 jaar dienst in het stedelijk onderwijs volstond), maar zijn geest blijft levendig en hij leest en schrijft nog iedere dag. Hij is ook nog dagelijks op stap naar de Gentse boekhandels, een afstand van de Meulestedesteenweg tot in het stadscentrum, die hij altijd te voet aflegt. We hebben het af en toe nog wel eens over de kameraadschap en de goede sfeer binnen de redactie van *Yang* in de jaren zeventig, zoals oude mannen over die goede oude tijd. plegen te spreken. De merde van dat rond de tafels lopen, hoorde er eigenlijk bij als cement die de boel samenheld.

Pas onlangs is hij op het spoor gekomen dat hij afstamt van Franse adel. Zijn overgrootmoeder was gehuwd met Louis Michel Boufflers, een wat verlopen Fransman, die in Ledeberg is terechtgekomen en er het bescheiden beroep van schoenmaker uitoefende. Louis Michel was echter de zoon van markies Stanislas de Boufflers (1738-1815), door zijn moeder voorbestemd om bisschop te worden, maar omwille van zijn libertijnse geschriften is dat niet doorgegaan. Hij werd generaal, gouverneur, groot amateur van vrouwen, de geneugten des levens en grote feesten te Versailles, vertrouweling van koningin Marie-Antoinette, dichter van o.a. erotische poëzie, ridder in de Orde van Malta, lid van de Franse (1788) en de Duitse Academie (1795) en bevriend met Voltaire, die aan hem een gedicht heeft opgedragen. Van Rousseau daarentegen had hij geen hoge dunk, omdat hij op kosten van zijn familie leefde, wat ook omgekeerd het geval was..

- En, Carlos, hoe voelt dat af te stammen van een Franse markies?
- Die adellijke titel zegt me niets, maar dat Stanislas bevriend is geweest met Voltaire, daar ben ik wel fier op.

MINDER BEKENDE OF VERDWENEN LOCATIES IN GENT

Hoogstraat 1: De Pauw alias de Hotsy Totsy

Daniël Van Ryssel

Het huis Hoogstraat nr. 1, hoek makend met de Oude Houtlei, stond al in de 15e eeuw bekend als brouwerij De Pale: ‘een huus wesende eene bruwerie van oudts tyden ghenaeamt de Pale’. Een ‘pale’ was een soort schop met een lange steel gebruikt bij het brouwen. Het was niet het enige café of brouwerij in die buurt dichtbij het voor het brouwen noodzakelijke water, hier van de Houtlei. In de schaduw van de Turrepoort waren er nog meer. In het buurhuis nr. 3 was eertijds de brouwerij De Caerde ondergebracht. Het volgende huis, nr. 5, was brouwerij Het Tonneken en nog eens ernaast, nr. 7, het hoekhuis met de Turrepoortsteeg, was De Rake.

In 1650-1651 werd de houten voorgevel in steen heropgebouwd tot een tamelijk steile trapgevel. De gevel aan de Hoogstraat heeft een typisch 17de-eeuwse overkragende bovenbouw met zogenaamde Tudorbogen van verschillende breedte. De boogvelden zijn versierd met reliëfs: In het midden een pauw in bas-reliëf, waarvan de pluimen van de staart zijn ingekort en rechthoekig afgebroken, ernaast brouwersattributen of ‘stuckmanden’.

Op de zijgevel werd een gedicht aangebracht van Hugo Claus voor zijn overleden broer Guido. Het huis was voor de Gentenaars in het laatste derde van de vorige eeuw innig verbonden met de naam Claus. In 1973 richtte Johan Claus, de jongste van de Claus broers, het hoekhuis van de Hoogstraat en de Oude Houtlei in tot café Hotsy Totsy. Bij de inrichting had hij de beruchte Hotsy Totsy Club van Al Capone in de jaren dertig in Chicago voor ogen. In het interieur was het grote horizontale doek, een liggend naakt in de stijl van de jaren dertig, boven de toog, dé blikvanger. Nog in hetzelfde jaar liet hij de zaak over aan zijn oudste broer Guido.

Het uniek interieur, de gezellige sfeer, de verscheidenheid van het publiek, de zekerheid hier vrienden of bekenden te ontmoeten en de hartelijke persoonlijkheid van de vaderlijke Guido Claus en zijn dynamische levensgezellin Motte, die zonder aarzeling de voornamen van al de klanten debiteerde, gaven het café een bekendheid tot over de grenzen. Twintig jaar lang was dit de place to be voor artiesten van alle disciplines, en ook voor burgers van alle slag, o.a.

professoren, vrije beroepen en heel veel logebroeders die, na de zittingen in hun werkplaatsen, hier nog een stuk van de nacht kwamen doorbrengen. Ook broer Hugo Claus was er een regelmatige bezoeker.

Ik heb er, naast met talloos veel anderen, gesprekken gehad met de vier broers Claus en ook meer dan eens met vader Claus, die er tot aan zijn dood regelmatig langs kwam. Ludwig Alene, Jan Emiel Daele en Mark Dangin - alle drie overleden - waren de Gentse dichters die ik er ben tegengekomen. Er grepen talloze culturele en artistieke manifestaties plaats en gedurende enige tijd was het gelijkvloers van het huis ernaast ook als restaurant verbonden met het café. In 1983 stelde Hugo Claus er zijn pas verschenen 'Het verdriet van België' voor. Een evenement!

Guido was behalve de minzame en sympathieke barman, liefhebber van kaarten en boks. Hij was ook acteur en speelde bescheiden filmrolletjes in o.a. Lijmen & Het Been, De Loteling, Vrijdag, De Leeuw van Vlaanderen en Hector. Maar hij werd als het ware met stomheid geslagen als hij één zinnetje moest zeggen. Hij stierf in november 1991. Een groot verlies. Niemand kon dat beter verwoorden dan Hugo. Een fragment uit het gedicht aan de Oude Houtlei

*Nu is het glas geledigd
Nu zijn de kaarten geschud
Amen en uit is het boek
Toch wankelt de goedlachse reus
nog bij de voordeur
en blijft hij naar ons wuiven
in de mist van gisteren nog
hier om de hoek.*

Motte heeft de Hotsy Totsy verder uitgebaat tot ze in 2001 overstapte naar Het Geuzenhuis op de Kantienberg. In 2009 zette ze een punt achter haar horeca-levens. De Hotsy Totsy bleef een artiesten- en evenementencafé met aandacht voor tentoonstellingen, een poolruimte, performances, jazz, poëzie, cabaret en gezelschapsspelen. Maar helaas, én de bezoekers (velen overleden, anderen te oud) én de sfeer van de jaren zeventig, tachtig en negentig zijn er niet meer. In vergelijking met Antwerpen zijn er in Gent nooit veel artiestencafés geweest. De Hotsy Totsy van Guido en Motte was er zo één. Ze lieten een leemte na die niet zo dadelijk door een gelijkwaardige ontmoetingsplaats werd ingevuld.

Claus en Motte getekend door Gaston De Smet (verz. DSMG)

Literatuur

Donny, G. Inventaire archéologique de Gand, 1901, Constructions civiles du XVIIIe siècle, Rue Haute, 1.

Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Stad Gent. Deel 4nb Zuid-West, 1979.

Zonderlinge Gentse plaatsnamen

JOOREMAAIE: JORIS EN MAAIKEN AAN DE KEMELBRUG? VERGEET HET...

Luc Devriese

Tal van Gentenaren horen het in het spreekwoordelijke Keulen donderen als je het over de Joremaaie hebt, maar de ‘Kemelbrug’ die kennen ze wel. Jooremaaie is de officiële naam van het pleintje bij de licht bultige brug tussen de Dampoortstraat en de Steendam (afb. 1 en 2).

Afb. 1. Straatnaambord

Afb. 2. Detail van een hedendaags wegenplan. Donker: de verbinding Steendam – Dampoortstraat

Tot in de jaren 1700 werd de hele zone tussen de toenmalige Dampoort en de Leie bij de Steendam, opzij van het Spanjaardenkasteel, als Jooremaaikens - of Joorismaatjensmeers (in diverse schrijfwijzen) aangeduid. Meers betekent een met gras begroeid overstromingsgebied. Dat kan kloppen want daar lag inderdaad een laaggelegen grasvlakte, waar een bouwverbod gold om militaire redenen. Voor een goede verdediging mochten de schutters vanuit de wallen van het naastgelegen Spaans Kasteel immers geen hoekjes buiten hun gezichtsveld weggestopt tussen bebouwing voorhebben. Dit minstens zover hun geschut reikte. Dat was hun 'schootsveld'. Hier moeten we nog aan toevoegen dat ook vroeger, toen de Sint-Baafsabdij nog floreerde, de hele zone tussen de abdij en het Nieuwland nagenoeg onbebouwd bleef, wellicht vooral omdat ze overstromingsgevoelig was en te ver buiten het centrum lag.

Geen Joris, zelfs geen Sint-Joris en zeker geen Maaiken

Joremaaië ... niet evident als naam. Judocus Steyaert gaf ter verklaring in zijn eerste populaire beschrijving van Gent (1857) een aandoenlijk volksverhaaltje ten beste, maar hij haastte zich wel er bij te vermelden dat hij het zelf onwaarschijnlijk vond.¹

Deze streek, eertyds buiten Gent, tusschen de Sint-Jorisbrug en de Sint-Baafsstede, gelegen, zou dien naam hebben van de eenvoudige echtgenooten, Joris en Maeye, die hier ene hut in zalige vrede bewoonden, toen Karel V daerby een kasteel ging bouwen, en nu ook dezen meersch eischte. Daer zy den Keizer hunnen meersch niet wilden afstaen, liet hy dien met geweld afnemen.. Doch bedenkende dat deze lieden daerdoor tot armoê zouden vervallen, gaf hy hun uit deernis of medelyden, een gedeelte van den meersch buiten de Dampoort, die sedert Deernisse wordt genoemd.

Een iets prozaïscher uitleg zoekt het volksetymologisch bij de klankgelijkenis met 'maai-meers': een meers die gemaaid werd en in het bezit zou (moeten) geweest zijn van een zekere Joris. Steyaert zelf hield het liever bij de schutters van de Sint-Jorisgilde, die (volgens hem) in de Sint-Jorispoort vergaderden en hun schietoefeningen hielden in de meers er net buiten. Zo kon men inderdaad ook de twee bestanddelen van de plaatsnaam met elkaar in verband brengen. De plek zou als maai-meers voor hooiwinning dienstig geweest zijn en dankzij dat regelmatig maaien goed bruikbaar als oefenterrein voor de schutterij.² Vandaar dus... Maar, klein hinderlijk detail: voor het gebruik van de Sint-Jorispoort door de gelijknamige gilde zijn geen bewijzen voorhanden. Het vroegst bekende oefenterrein van die schutterij lag aan de Vijfwindgaten-

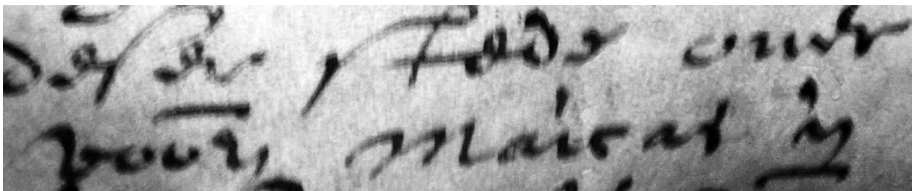
poort aan het einde van de Lange Violettestraat bij het (verdwenen) Sint-Jorishuis.³ De naam Jooremaaie (en varianten ervan) is ook nog niet zo oud. Hij werd pas in de jaren 1600 - 1700 gemeengoed en toen was er al eeuwenlang absoluut geen sprake meer van enige activiteit van de gilde in die omgeving.

We weten overigens evenmin waarom de poort tussen de Korte Steendam (nu Steendam) en de verdwenen Lange Steendam naar Sint - Joris genoemd werd. Was de gilde daar actief voordat ze naar Vijfwindgaten trok? Een mogelijke uitleg zou ook kunnen zijn dat de poort of de brug over de Leie met een afbeelding van de heilige drakendoder en maagdenredder getooid was. Maar ook daarvoor ontbreken aanwijzingen. De vroegste vermeldingen van Sint-Joris in deze buurt betreffen de brug: Sinte Joorijsbrugghe (1390; maar eerder, in 1344: brugghe voer Sente Baves dam). Pas in 1418 duikt de Sente Joeris poerte op.⁴ Sint-Joris was overigens wel populair als poortnaam. We vinden er een in Antwerpen en in verschillende Franse steden (Lyon, Nancy, Vendôme), misschien vanwege het krijgshaftige, zeg maar gerust onverschrokken imago van de volksheilige?

Wellicht doen we er toch best aan simpelweg toe te geven dat we in het duister tasten omtrent de reden achter die naam voor brug en poort. Zelfs de (bijna) alwetende Dr. Gysseling († 1997) zwijgt er over als vermoord. Vermelden we nog dat de versterkte Sint-Jorispoort in de zestiende eeuw afgebroken werd, omdat ze een bedreiging vormde voor de keizerlijke dwangburcht, later Spanjaardenkasteel genoemd.

Sieur Maeykens of Maicas

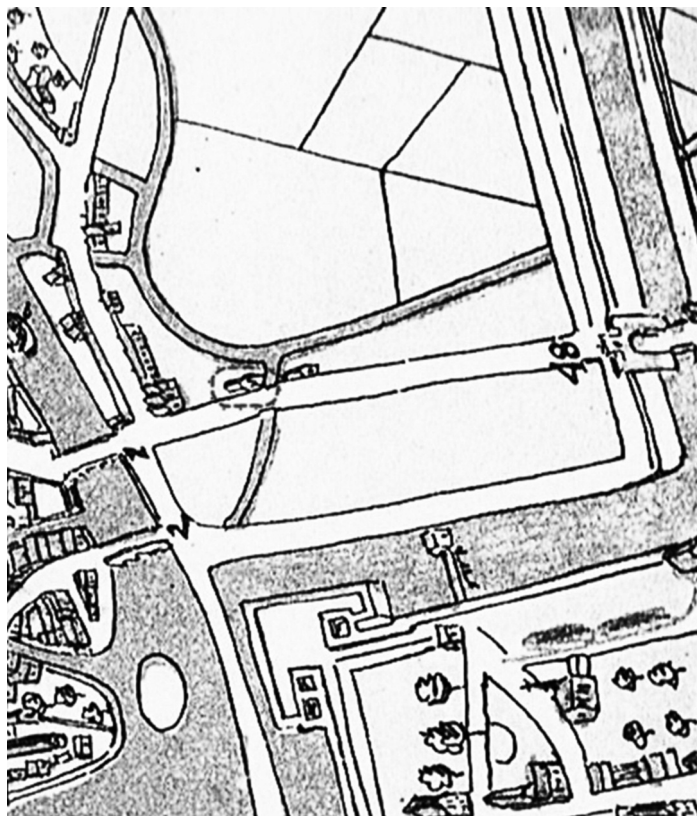
Hoe dan ook de poortnaam zit er voor niets tussen in de naamgeving. We moeten het elders zoeken. Een eerste serieuze aanwijzing vinden we bij Maurice Heins. Die vermeldt losweg (zonder een referentie aan te geven) een ‘cabaret ende wandelinghe Signore Maeykenshuys’ dat daar ergens in 1647 zou

Afb. 3. De goed leesbare woorden ‘stede’ en ‘Maicas’ in het stadscijnsboek aangelegd in de 16de eeuw (Stadsarchief Gent, reeks 152 nr. 12, f. 150).

gestaan hebben.⁵ De zeer secure (bouw-) politiemeester Justo Billet pende een paar decennia later in zijn dagboeken de plaatsnaam Sr. (Sieur) Maeykens meersch neer.⁶ Dat werd dan Jooris Maeykens, mogen we aannemen. Sieur was in de geschriften van toen de algemeen gebruikelijke titel voor heren van een zekere stand.⁷

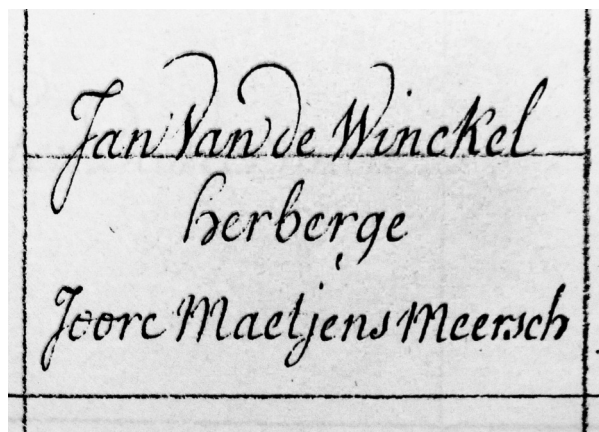
We vinden inderdaad in 1600 iemand met de ongewone en eigenaardig klinkende naam Domenicus Maicas die daar eigenaar werd van een huis op een grondperceel dat aan de stad Gent toebehoorde (afb. 3).⁸ Zijn voorganger Willem de Cnut werd er pas in 1580 actief op dit vroegere abdijterrein toen

Afb. 4. Het huis van signor Maicas links van de 'waterganc' onderdoor den Nieuwen Dam (tussen de Sint-Jorisbrug links en de toenmalige Dampoort bij de huidige Bastionstraat (nr. 48, rechts) ingetekend op een detail met de omgeving van de Ham op de kaart van Jacques Hoorenbault (1619) nagetekend door Armand Heins (DSMG). De Nieuwen Dam rechtover de Steendam is overdreven recht weergegeven. Onderaan: een gedeelte van het Spaans Kasteel met een goed herkenbaar bastion. Links twee bruggen: de Sint-Jorisbrug (bovenste) en er onder de Rodetorenbrug, later Pasbrug.

het calvinistisch stadsbestuur de gronden van religieuze instellingen systematisch aansloeg (confisceerde) en als stadseigendom in cijns gaf aan particulieren.⁹ We mogen aannemen dat het de Cnut was die er het huis bouwde dat we vanaf die tijd terugvinden in de ‘stadscijnsboeken’ (de boeken waarin de eigenaars van huizen op stadgrond ingeschreven werden). Het moet toen een heel nieuwe eigendom geweest zijn. In tegenstelling tot bijna alle andere confiscaties werd degene die ons hier aanbelangt niet ongedaan gemaakt nadat de calvinisten verdreven waren. Was Maicas een Spanjaard zoals zijn ongewone naam lijkt te suggereren? We weten het niet.

Het bewuste huis gelegen aan de Nieuwen Dam (de bochtige voorganger van de huidige Keizer Leopold- en Dampoortstraat) bleef ook het militaire bouwverbod trotseren. Het werd de herberg genaamd Joorismaykens waarvan talrijke vermeldingen te vinden zijn tot in de 19de eeuw. Dat huis en naam zo bekend werden kan wellicht verklaard worden doordat het lange tijd een van de slechts twee huizen was in de hele zone (afb. 4). Misschien wel merkwaardig is het feit dat het Gentse dominicanenklooster in 1621 eigenaar werd van de herberg. Op een ons onbekend tijdstip verhuisde de herbergnaam naar een ander huis in de buurt (afb. 5).¹⁰

Afb. 5. De herberg in de ‘nieuwe’ boeken van het ‘huisgeld’ (huistaks) uit de jaren 1780 (Stadsarchief Gent, reeks 153/1 nr. 201bis, wijk F ‘huisnummer’ 356).

Sint-Jorisbrug, alias Kemelbrug.

Dit meest opvallende element aan de Jooremaai, de metalen kemelbrug, officieel Sint-Jorisbrug (afb. 6), werd gebouwd in 1907 - 1909 en is eigendom van de stad Gent. Ze bestaat uit één grote en brede (35 m.) overspanning.

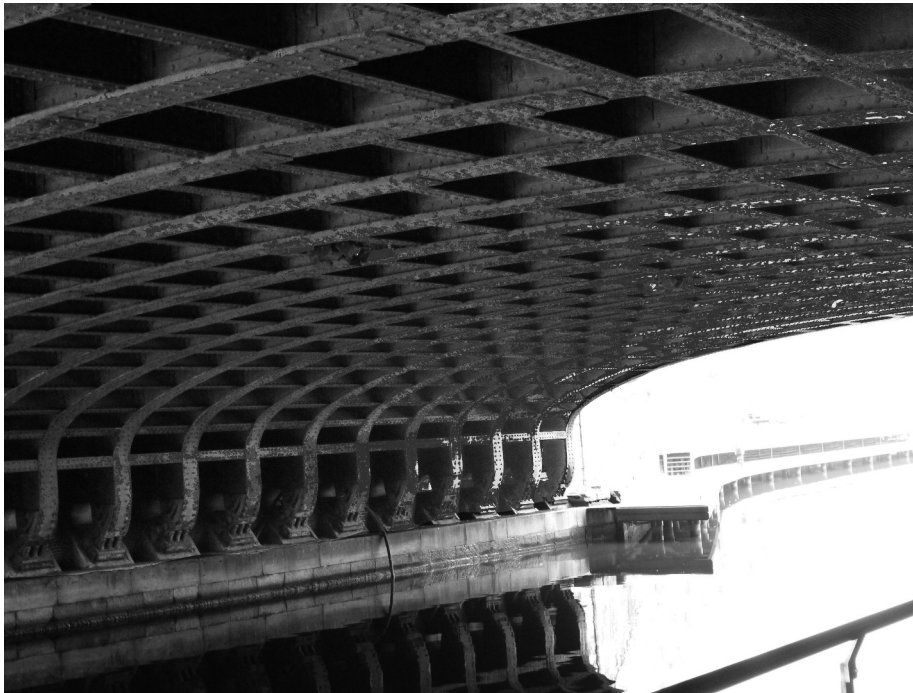

Afb. 6. De officiële naam van de brug anno 2014.

Hoe komt die aan zijn eigenaardige vorm? Om te beginnen: vanwaar de kemelbult? In die tijd was er nog heel wat binnenscheepvaart op de Leie. Tot dan toe waren de vele Gentse bruggen, althans deze die schepen moesten doorlaten, draai- of ophaalbruggen, maar in de eerste jaren van de vorige eeuw opteerde men in enkele gevallen voor stenen constructies met hellingen en brugbogen die zowel permanent wegverkeer als scheepvaart mogelijk maakten. Toen werden over de Leie de Sint-Michielsstelling met de Sint-Michielsbrug en de minder opvallende, maar toch gelijkaardige Minnemeersbrug gebouwd. En aan de Joremaaie werd het de 'Kemelbrug'. De brug is zeker een van de mooiste staaltjes van brugbouwkunst in Gent. Minder m'as tu vu dan de twee hier net vermelde, maar toch. Om je dat goed te realiseren, moet je er eens onderdoor fietsen of wandelen. Ondanks haar massiviteit is de constructie elegant en in al haar schoonheid indrukwekkend (afb. 7). Ze heeft wel wat van de zweepslagstijl, typisch voor de Art Nouveau van die tijd. Jammer genoeg wordt ze ontsierd door nutsleidingen aan weerskanten opzij van het brugdek vastgeklonken. Mede door haar 'bult' kon de Sint-Jorisbrug in 2009 gemakkelijk aangepast worden aan het toenemende fietsverkeer met een onderdoorgang voor fietsers. Het was de laatste schakel van een fietsveilige route die Merelbeke en Ledeberg met Wondelgem verbindt.

De brug is niet enkel 'bultig', ze is ook erg breed. Toen ze pas gebouwd was, waren de Gentenaars verbaasd over de grootte ervan. Dat waren ze niet gewoon. De in die tijd meestal niet erg bereisde inwoners meenden toen zelfs dat dit de breedste brug ter wereld was.¹¹ Daar komt nog bij dat ze excentrisch ligt tegenover de straten die ze verbindt. Normaal zou je ze rechtover de Steendam verwachten, maar ze ligt een tiental meter opzij. Een eerste reden hiervoor is dat ze de oude 'Korte' Steendam (de huidige Steendam) moest verbinden, niet met de aanzet van de 16de-eeuwse 'Nieuwen Dam' (nu Keizer Leopoldstraat),

maar met de laat-18de-eeuwse, iets meer naar het Spaans Kasteel toe gelegen kaarsrechte Dampoortstraat. Een tweede reden is dat de Sint-Jorisbrug twee, in feite zelfs drie bruggen verving: de oude Sint-Jorisbrug aan de Sint-Jorispoort bij de Steendam en de dubbele brug rechtover Tussen't Pas.¹²

Afb. 7. De prachtige brugconstructie, goed zichtbaar van op de onderdoorgang (2013).

De brug verbindt aldus twee straten die we, ondanks hun 'dam'-namen, niet herkennen als dijkwegen: de Steendam (vroeger Korte Steendam) en de Dampoortstraat, opvolger van de 'Sente Baves Dam', later Lange, en nog later Nieuwe Steendam. Alles is er opgehoogd. De wegen zijn niet meer herkenbaar als dijken. Maar hoe dan ook, dankzij die dijkwegen valt de helling van de kemelbult aan de Joremaaie al bij al nog mee. Het straatniveau ligt immers al zoveel hoger dan de waterspiegel. Maar toch ... zeker in de tijd dat de voerlui hun paardenspannen en wagens vooruit moesten zien te krijgen over nat of glad hellend wegdek met de bult onmiddellijk volgend op de bocht, bleef het moeilijk. Een beetje aanloop was nodig. Daarom ook werd de brug zo breed gemaakt. Er moesten trouwens talrijke trams van de verdwenen (en ooit terug-

kerende?) lijn naar Sint-Amandsberg en de Darsen over passeren en die kunnen nu eenmaal geen rechte hoeken aan. Nu profiteren de talloze lijnbussen van de brede brug om 'hunnen draai' te nemen.

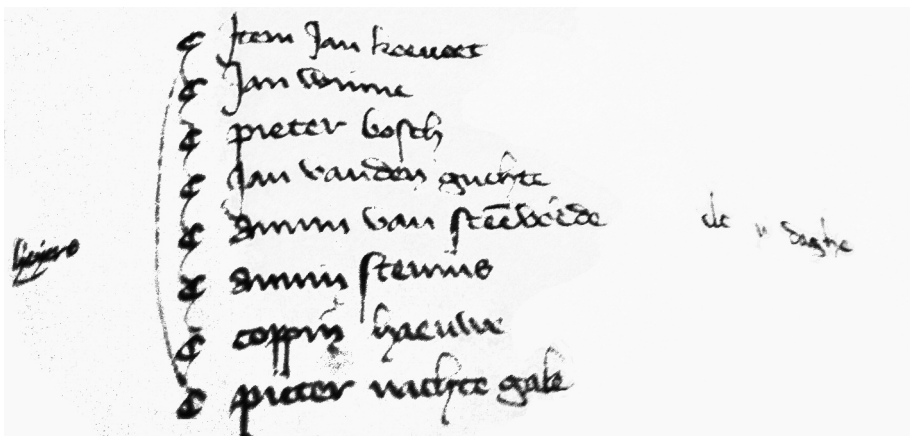
Noten

- (1). Steyaert, J. J., *Volledige beschrijving van Gent*, Gent, 1857, p. 300. Stadsarchivaris Victor Fris nam met het nodige voorbehoud de uitleg van Steyaert over en hij voegt er aan toe dat de Gilde nooit gebruik maakte van de poort. De meers ontleende er wel zijn naam aan, zo schrijft hij (Fris, V., *De oude straatnamen van Gent*, Gent, 1927, p. 96-97).
- (2). Zo voorgesteld in de reeks 'Zonder Naamstraat' (Het Volk, 30 jan. 1969; collectie Vliegende Bladen in het documentatiecentrum DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg).
- (3). De Gilde bezat vanaf de jaren 1320 een schuttershof en een passantenhuis aan de Vijfwindgatenpoort, later ook een in volle stadscentrum: het Sint-Jorishof. Maar de kruisboogschuttersvereniging is ouder en moet voordien elders een oefenplaats gehad hebben. Misschien toch op de Joremaai? We weten het niet (Devriese, L., Het Sint-Jorishuis aan de Vijfwindgaten. Deel 1. In: *De Heraut*, 2010 nr. 2, p. 4-11).
- (4). Gysseling, M., *Gent's vroegste geschiedenis in de spiegel van zijn plaatsnamen*, Antwerpen, 1954, p. 75.
- (5). Heins, M., *Gand. Sa vie et ses institutions*, Gent, 1916-1920, deel II, p. 308.
- (6). In de lijsten van aantallen huizen per straat opgemaakt door Billet in 1662 (transcriptie in De Potter, F., *Gent van den oudsten tijd tot heden*, Gent, deel 1, p. 176. Er stonden toen vijf huizen in de 'Reke van Sr. Maykens meersch' (drie ervan bij de Ham).
- (7). Devriese, L., Dames en heren. In: *Van Mensen en Dingen*, 2012, jg. 10 nr.2, p. 40-54.
- (8). Stadsarchief Gent, reeks 152 nr. 12, f. 150. Met precieze plaatsaanduiding: de 'waterganc' in het oosten en de voorgevel aan de 'Dam' gericht naar het zuiden.
- (9). De hele zone was na de opheffing van de abdij in handen van het bisdom gekomen en dergelijke gronden werden zonder omwegen geconfisceerd door de calvinisten. Enkel in de buurt van de Ham bleven de 'nieuwe' stadscijnzen gecreëerd door het calvinistisch bewind bestaan. Cijnsgronden zijn gronden die tegen een vast bedrag door de grondeigenaar (meestal instellingen, hier de Stad) in gebruik gegeven werden aan (meest) particulieren die de grond mochten gebruiken, hetzij voor landbouw, hetzij voor bewoning. De huiseigenaren waren geen eigenaar van de gronden waarop hun huis stond, tenzij het een 'Vrij huis - Vrij erve' betrof.
- (10). Het huis in eigendom van de dominicanen (predikheren) kreeg het nummer Wijk F 356. De herberghe Joore Maetjens Meers is Wijk F nr. 400 in de 'nieuwe' boeken van het huisgeld opgemaakt ca. 1780 (Stadsarchief reeks 13 nr. 202).
- (11). Laby, M., Uit de geschiedenis van de Gentse bruggen. De Sint-Jorisbrug. In: *Ghendtsche Tydinghen*, 1991, jg. 20, p. 160.
- (12). Devriese, L., Een nieuwbouwwijk voor proleten aan de Dampoort (1782 – 1786). In: *De Oost-Oudburg, Jaarboek 50*, 2013, p. 82-104. De Tussenpasbrug bestond uit een stenen brug met stuw aan de overgang tussen de Leie en de Nederschelde en een houten draai-brug aan de toegang tot het Visserijkanaal gegraven in 1752. De rivier en het kanaal waren toen nog gescheiden door een nauwe strook land. Nu is dat de watervlakte van de Portus Ganda.

PALEN (PIJLEN) INHEIEN IN PLOEG EN OP MUZIEK (14DE – 19DE EEUW)

Luc Devriese

Het in dit tijdschrift verschenen artikel over de ‘Platen van Ter Platen’ bevat heel wat informatie over ‘palen’.¹ De bij waterwerken gebruikte palen die de talrijke houten constructies dragen of als oeverversterking dienden, staan in de Gentse archiefteksten aangeduid als pilen, later pilotten (Frans pilotis, Engels piloti), een enkele zeldzame keer ook als pilaren². In deze tekst prefereren we de term ‘pijl’ (in de 14de - 15de-eeuwse teksten: pile), als preciezer specificerend dan ‘paal’. De 140 pijlen die in 1407 bij de huidige Terplattenbrug ingeheid werden waren 7,2 m. (24 voet) lang en aan het bovineinde (over 8 voeten: 2,4 m.) minstens 27 cm (10 duimen) vierkant. Het waren gevierkante balken die naar één einde toe mochten afmageren. Ze konden er uit zien als de pijlen van boogschutters, maar dan wel heel grote en zware. We mogen aannemen dat het woord pijl in de hier gebruikte betekenis verwant is met de Latijnse term ‘pila’ (pijler, pilaar).

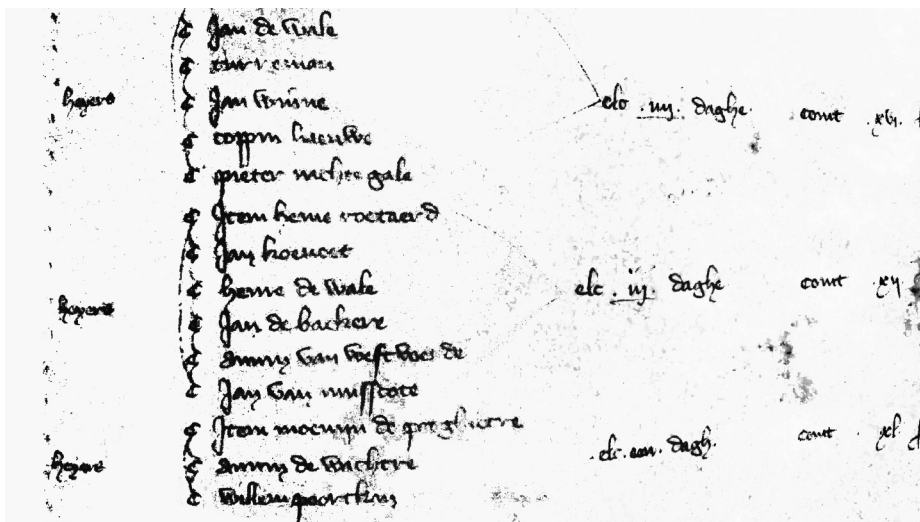
Afb. 1 Ploeg van acht heiers voor twee dagen werk betaald
(Stadsarchief Gent, reeks 400 nr. 9, 1364, f. 186).

Men kan zich afvragen hoe die middeleeuweners er toch maar in slaagden die zware lange pijlen tot op de gewenste diepte in rivierbodems te drijven. Dat werkje gebeurde door heiploegen in wisselende samenstelling en wisselende aantallen. Een heel gedetailleerde bewaard gebleven rekening van de bouw

van een stuwbrug bij de Sint-Baafsabdij in 1364 somt tientallen namen op van alle heiers die aan dat werk meehielpen. Ze staan er nauwkeurig in vermeld, opgesplitst in lijstjes per ploeg, per dag of per meerdere dagen dat ze aan de brug meewerkten. Dezelfde namen komen ook voor in de lijstjes van pijnders (lastdragers) die op dezelfde werf aan de slag waren³. Vermoedelijk vonden de heiers in normale tijden (buiten de uitzonderlijke klus aan de brug) werk als lastdragers en lastvoerders. Ook alle delvers en waterhozers staan in de rekeningen vermeld. Vooral de opsommingen van de waterhozers zijn talrijk. Ze moesten immers onderverdeeld worden in dag- en in nachtploegen. Uniek voor die tijd: de elders overal en altijd naamloze of totaal verzwegen zwoegers krijgen hier een naam!

Gelukkig konden deze ongetwijfeld sterke heiers beschikken over hulpmiddelen. Het heigewicht werd omhoog gehesen in een verplaatsbaar hijstoestel dat schalk genoemd werd⁴. Daarin hing een zware heiblok aan een grote ‘cramme’ boven in het toestel. De blok werd via die ‘cramme’ omhooggetrokken met touwen (repen). Een post in de rekeningen heeft het over een heyreep’ die niet minder dan 26 pond woog (11 kg.)⁵. Nog een ander type heftoestel met windas, veel gebruikt als bouwkraan en steeds aangeduid als ‘engien’, werd ter plaatse gevoerd om zware stukken op of neer te laten.

Maar dan nog blijft het lastig en zwaar. Om de zware heiblok naar boven te hijsen in ploeg om hem daarna te laten neervallen, moet je iemand hebben die de cadans aangeeft. Ook daarvan geven de stadsrekeningen in 1364 een enkele

Afb. 2. Drie heiploegen voor resp. vier, drie en een dag werk vermeld in de bijzondere rekening voor werken aan de Sint-Baafsbrug in 1364 (Stadsarchief Gent, reeks 400 nr. 9, f. 187v.).

le uitzonderlijke keer rekenschap: ‘Annekin de Wale die den heyers zingt 40 schelling’. Alfons Van Werveke (1860 -1932), die deze betaling weergaf in zijn transcriptie van de Gentse stadsrekeningen uit de jaren 1351 – 1364 koesterde bijzondere belangstelling voor de dingen van het dagelijkse leven. Hij had die manier van heien blijkbaar als kind nog meegemaakt en hij kon voor één keer niet nalaten af te wijken van de streng wetenschappelijke regels van de archiefeditiepraktijk⁶. We citeren integraal zijn voetnoot bij dat zingen van Annekin:

Hoewel dit werk niets dan een tekstuitgave is zonder eenige uitleg, achten wij het noodig hier een uitzondering te moeten maken op den gevolgden regel omdat we tot het laatste geslacht behooren dat de werkwijze waarvan hier spraak is, heeft gezien. Tot voor enkele jaren heide men nog door middel van een houten of ijzeren heiblok door 20, 30, 40 man – naar volgens zijn gewicht – in de hoogte getrokken. Om de maat te houden, dat is om iedereen op hetzelfde oogenblik te doen trekken, zong een man voor den hoop een lied. Na twee, drie, vier verzen – dat hing af van hun lengte – hield de man op en elkeen trok aan zijn koord, het heiblok ging omhoog, het blok viel neer op den pijl en de zanger zette zijn lied voort.

Hoe zou dat geklonken hebben? Mogen we denken aan de worksongs van de zwarte slaven en aan elkaar geketende gevangenen destijds in de VS?

Tot slot nog iets over de lonen van die mannen. De heiers verdienden 6 groten per dag. Dat was bijna het dubbele van wat in precies hetzelfde jaar 1364 de Brugse delvers en metselaarsknechten opstreken (3,5 groot). Van dat bedrag besteedden de Bruggelingen 35 tot 41 procent om het dagelijkse rogggebod (korenbrood) voor hun gezin (gerekend op vier personen) te betalen. Een relatief gunstige situatie⁷. De Gentse heiers werden dus goed betaald, mogen we zeggen.

Noten

- 1 Gelaude, F., Devriese, L., De platen van Terplaten. In: *Ghendtsche Tydinghen*, 2014, jg. 43 nr. 4, p.290 ev
- 2 Een enkele maal als ‘pilaren’ vermeld in Stadsarchief Gent (SAG) reeks 400 nr. 9, 1364, f. 187v en f. 191v, maar in hetzelfde jaar en voor hetzelfde werk ook als ‘pilen’.
- 3 Bouw van de Sint-Baafsbrug en -spei over een oude Leiearm stroomafwaarts van de Rodetorenstuw. Bijzondere rekening van de werken der stad in het jaar 1363 – 1364. Stadsarchief Gent (SAG) reeks 400 nr. 9 f. 170-204v. Uitgave door Van Werveke, A. en H., *Gentse stads- en baljuwsrekeningen, 1351 – 1364*, Brussel, 1970, p. 606-629.
- 4 Volgens het Middelnederlands Woordenboek van Verwijs en Verdam was een schalk een hijstoestel om pijlen in te heien. Als ‘scal’ vermeld in de Gentse stadsrekeningen van 1408-1409 (SAG reeks 400 nr. 11 f. 184v.). Het toestel werd vervoerd op een pleitschip.
- 5 SAG, reeks 400 nr. 9, f. 191v. Op f. 186 twee ‘heyrepen’ 51 pond wegend (beiden in 1364).

Een Gents pond: 0,433 kg.

- 6 Van Werveke, 1970, p. 619 (SAG, reeks 400 nr. 9, f. 191v). Annekin is een verkleinvorm van (Jo)han en duidt er op dat de zanger minderjarig was (jonger dan 25 jaar). Zijn loon bedroeg 40 schelling payment, gelijk aan 1 schelling groot (12 groten). We weten echter niet hoeveel dagen Annekin 'zong'.
- 7 Blockmans, W.P., Prevenier, W., Armoede in de Nederlanden van de 14de- tot het midden van de 16de- eeuw. Bronnen en problemen. In: *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 1975 nr. 4, p. 506 (tabel 11).

BOUWPROMOTOREN SLOEGEN NIET ENKEL TOE AAN DE KALANDESTRAAT.

Adrien Brysse, Luc Devriese

In het vorige nummer van Ghendtsche Tydinghen verscheen het artikel van Pierre Kluyskens over een bouwschandaal in verband met een dubbelhuis aan de Kalendarstraat. Dat was jammer genoeg niet de enige griezel in dat genre. Hieronder tonen we er nog een tweetal.

Een fraaie creatie eveneens uit jaren 1970 aan de Citadellaan: de helft van het huis in 1901 gebouwd naar ontwerp van bouwmeester Jacques Semey met

Afb. 1 Citadellaan 59

Afb. 2 Peperstraat 1-3

Afb. 3 Detail fronton Peperstraat 1-3

opschrift 'Laat u maar soet als honich vinden' (afb. 1, 2014).

Aan de hoek van de Peperstraat met de Hoogstraat ging men minder drastisch tewerk ... maar toch het wringt, vooral ter hoogte van het fronton (afb. 2, 3, 2014). Het is ook niet gemakkelijk te herstellen: er werd een extra verdieping in het hoekgedeelte van dit dubbelhuis aangebracht. Het is een huis met een dubbel aangezicht. Het uitwendig gezien oudste gedeelte kijkt uit op de Hoogstraat en is in de muurankers Anno 1644 gedateerd (zie in 'Bouwen door de eeuwen ...', Gent 4 nb ZW, p. 328 - 329). De gevel aan de Peperstraat uit 1755 in typische Lodewijk XV stijl met mansardedak, werd opgedeeld en voor een stuk bij het hoekgedeelte gevoegd. Het huis heeft ongetwijfeld een complexe geschiedenis van opdelingen en verbouwingen.

JUFFROUW 'ZANG - DE - LES' MUSICCEERT EN VERTELT

Marie - Jeanne De Smet

Noot van de redactie.

Marie Jeanne De Smet, vrijwillig medewerkster van het Documentatiecentrum DSMG in het Sint - Amandsbergse begijnhof, werd in de jaren twintig van de vorige eeuw geboren in een muzikale familie. Na W.O. II was ze muzieklerares onder andere voor de weeskinderen, eerst in de Rodelijvekensstraat, daarna aan de Neermeerskaai. Daar stond ze bij de kinderen bekend als juffrouw Zang - de - Les. De lezers van GT konden al eerder genieten van haar vertel- en schrijftalent gesteund op een uitstekend geheugen. Hieronder verzamelen we enkele kleine stukjes uit het dagelijkse leven in vervlogen dagen. Ze worden vooraf gegaan en afgesloten door twee korte fragmentjes van liedjes in het Gents. De fotografisch weergegeven muzieknoteringen en teksten werden door haar eigenhandig neergepend 'uit het hoofd'. En, zo weet Marie - Jeanne, "ze staan niet in de Vankenhove", Daarbij verwijst ze naar het welbekende Gentse standaardwerk 'Het Volksleven in het Straatlied' en latere supplementen van Richard Vankenhove en Adhemar Lepage, waaruit Walter De Buck en zijn opvolgers zoveel schatten putten. Dat betekent dat de liedjes zonder de publicatie op deze bladzijden verloren waren gegaan, noch min, noch meer. Dat zou erg jammer geweest zijn: zo hadden we een authentiek Gents lied over niemand minder dan ... Darwin (!) gemist en zouden we niet geweten hebben dat de kleine Gentenaarkes ook zo 'geere wilden schieten op den Engelsman' in Zuid Afrika. In de zogenaamde Tweede Boerenoorlog of Tweede Vrijheidsoorlog (1899 - 1903) vochten ca. 2000 Nederlandse, Duitse, Scandinavische, Franse, Vlaamse, Russische, Ierse, Poolse, Italiaanse en Oostenrijkse vrijwilligers aan de Boerenkant. Syriëstrijders? Niets nieuws.

En hij ~~de~~ ^{de} ~~me~~ ^{me} ~~ne~~ ^{ne} ~~ken~~ ^{ken} ~~ben~~ ^{ben} ~~be~~ ^{be} ~~g~~ ^g ~~ien~~ ^{ien}, ~~den~~ ^{den} ~~ewer~~ ^{ewer} ~~grijke~~ ^{grijke}
 den ewer grijke, want ten es nog nie angenomen
 da van he marteko te mijns Fran konen

Muzieknotering Darwin

De Boerenoorlog laat toe het liedje te dateren rond 1900. Wellicht stamt het Darwinliedje uit dezelfde periode, al kan dat nog ouder zijn. 'The descent of Man' (je weet wel: van ne marteko) werd in 1871 gepubliceerd en vrijwel onmiddellijk (1871 - 1872) vertaald in het Nederlands als 'De afstamming van den Mensch'.

Godvruchtige snoeper

Toen mijn tante Marie (officieel Maria Theresia) geboren werd, zei dokter Goetghebuer tot mijn grootmoeder "Madam, daar gaat ge nog werk mee hebben!" "docteur, hoe weet ge dat?" vroeg de kersverse moeder. " 'k zie dat" zei de geneesheer.

Zijn voorspelling kwam uit. Marietje was een lastig kind: schreien, roepen, dag en nacht. Ze hield alle familieleden uit de slaap die ze nochtans zo nodig hadden om hun dagelijkse werk goed te doen: het grote lokaal van Het Volk in de Oudburg onderhouden: burelen, drukkerij, gelagzaal, enz. Dat was geen kinderspel en wie er voor stond had zijn rust broodnodig.

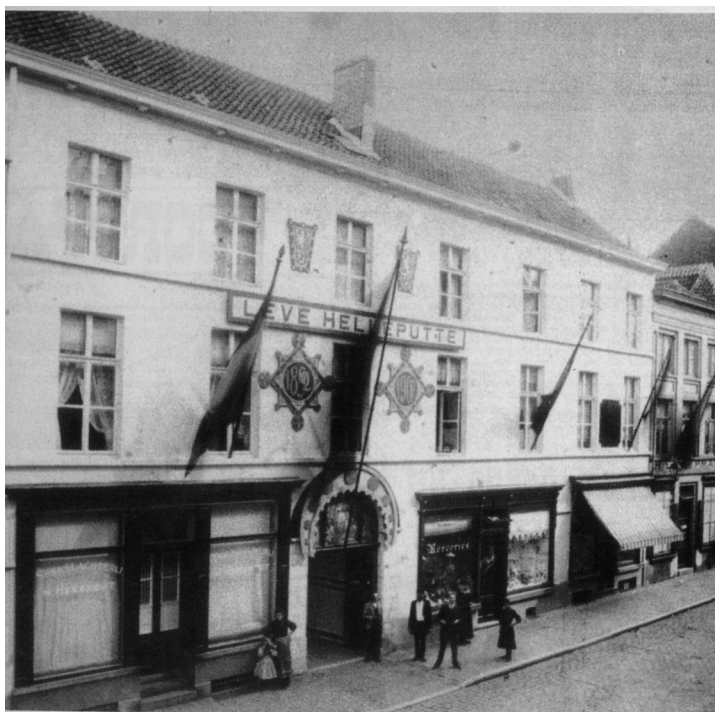
Zelfs als opgroeiende peuter en kleuter was er bij Marie geen verbetering te bekennen. Ze was en bleef een lastpost ... tot op zekere dag alles veranderde.

Broer Hubert had van zijn peter een schoon Nieuwjaar gekregen: een vierkante peperkoek met er bovenop een chocolade haan en er omheen een boord suiker gespoten, versierd met vergulde blaadjes op de hoeken. Dat pronkstuk was natuurlijk te mooi om direct op te eten. Het werd uitgesteld in de 'beste kamer', op de kast voor het Lieve Vrouwbeeld. Marietje was opeens noch te horen, noch te zien. Waar zat ze? Iedereen op zoek. Men dacht zelfs dat ze de poort uitgelopen was. Tot iemand de deur van de beste kamer open stak en haar zag: geknield op een stoel voor het Mariabeeld, de handjes gevouwen en likkend aan de suiker rondom de koek. De deur werd stilletjes gesloten: ze was terecht en ze was 'stil'!

Natuurlijk was Hubert niet akkoord. 't Was van " 't is mijn Nieuwjaar, mijn Nieuwjaar! "Manneke," zei moeder " 'k zal d'er u twee of drie kuupen, moar in godsnaam loat ze doen!. Z' es stille en we zijn er een beetje van af". Marie ging sindsdien regelmatig 'bidden' voor het nieuwjaarsgeschenk. Ze werd daarbij zelfs geholpen want de koek werd regelmatig gedraaid, zodanig dat ze de vier zijden heeft kunnen aflikken.

Grootmoeder vertelde later dat het meisje daarna toch gebeterd was. Een modelkind is ze nooit geworden. Op school deed ze uitsluitend haar best voor wat haar interesseerde: voordragen, toneel spelen en opstellen.

Voor mij is ze een zeer lieve tante geworden. Op zondagen kwam ze mij als kleine peuter halen. We reden dan samen in een open ‘college’ (calèche, koets), zoals de Gentenaars zegden, naar het Groot Park om daar in het Chalet Suisse chocolademelk te drinken. Heerlijk!

Het gebouw van ‘Het Volk’ in de Oudburg met lokalen van de Christelijke Arbeidersbeweging en drukkerij van de krant (in: Voor Werkmans recht. De Christelijke Arbeidersbeweging in Gent 1890-1990, Gent, 1990).

Geeten

Reneetje (plus minus tien jaar) had van de juffrouw op school een taak gekregen voor aardrijkskunde: een reeks rivieren opzoeken op de landkaart. Leie en Schelde vormden geen probleem voor haar. Maar de Grote Geete en de Kleine Geete dat was wat anders! Mama werd er bij geroepen. Maar blijkbaar vlotte het toch niet zo goed want mama riep haar oudste zoon Jean: ‘Kom ne kier hier en helpt ons de Gruute en de Kleine Giete zoeken!’

Jean kwam en siste tussen zijn tanden: ‘Ze zitten alletwie aan tafel!’

Kattennamen en andere

Mijn tante, die in de Sint-Amansbergse Warnefordstraat woonde, geraakte vóór W.O. II bijna ieder jaar haar kat kwijt, meestal rond Kerst of Nieuwjaar. De diertjes eindigden hun leven waarschijnlijk in een of andere kookpot en ze werden op ‘konijnensoupers’ geserveerd. ‘Luxe in de penshuizekes’, zoals men toen zei. Trouwens, mijn grootmoeder beweerde dat kattenvlees veel fijner was dan dat van konijnen. Dat lag aan de voeding, zei ze. Het zou mij niet verwonderen dat ze ooit konijn - kat (dakkonijn!) gegeten had.

Bij tante konden ze in hun zaak in de Warnefordstraat niet zonder kat: het was een handel in kledingstoffen! Telkens moest er voor het nieuw aangeschafte beestje een nieuwe naam gezocht worden. Trouw aan de familietraditie werd dan een grote kalender met naamdagen opengelegd, en, ogen gesloten, met een speld lukraak een naam vastgeprikt. De resultaten waren soms verrassend: “Canutus” (werd al rap vervormd tot Canupke), “Hedwige” en dergelijke. Tussendoor was er ook nog een “Edelweiss”, rasechte gootkat. Grootmoeder had haar “Banze”. Vanwaar die naam kwam, hebben we nooit geweten. Zelf hadden we een tijdlang een “Boshilka”, naam van een Russisch meisje op onze school.

Niet alleen katten krijgen soms rare namen. Zo was er een bepaalde moeder, operaliefhebster, die haar dochter per sé “Rigoletto” wilde noemen, hetgeen prompt geweigerd werd door de bediende van de burgerlijke stand. Dat was ook het geval met “Dimitri” als naam voor een meisje. Ooit was er een vader die voor zijn pasgeboren zoon de naam van de heilige van de dag gekozen had op zijn Franstalige kalender. Hij kwam voor de dag met “Pie, pape” (Pius, paus). De bediende van dienst zei: ‘Voorlopig zullen we “Pie” opschrijven. Als hij ooit paus wordt, voegen we er “pape” aan toe’.

Nu mag alles, misschien “Pie - pape” ook ?

De tjoetze: kindervelzijn in de jaren dertig

Tussen de twee wereldoorlogen werkte mijn grootmoeder Virginie Marant in de buurt van Elyseesche Velden - Groendreef en Kiekenstraat voor het ‘Nationaal Werk voor Kinderwelzijn’, nu ‘Kind en Gezin’. Die werd toen vanwege al die zuigende (tjoetzende!) babies door de gewone mensen ‘de tjoetze’ genoemd, later de “weging”. Bij ons in de familie had men het over ‘mémé’s tjoetze’. Onder haar impuls was nog vóór de eigenlijke vestiging van die organisatie (gesticht in 1919) in Gent een voorloper gesticht in de schoot van de

mutualiteit Volksliefde.

Het volgende is een tafereeltje dat zich afspeelt bij een geneeskundige consultatie ingericht door 'mémé's tjoeze'. De grootmoeder van Jantje, een van haar vele kleinkinderen die ze meeneemt om te gaan schooien, is aan het woord: 'Ja meniere den dokter diene kleine zijn billen zagen zo ruud of bloed, moar 'k e gezeid da zal nie lange duren, 'k e d' er Ponte Piro aan gesmeerd'.

De dokter naar de verpleegster : ? ? ? De verpleegster naar de dokter: 'Baume de Pérou (Perubalsem), dokter'. De dokter; 'Awel moederke, doe gij zo maar voort, 't zal zeker genezen'.

De slimste voorspeller

Het was niet goed met Mone (Monica) heur man Giele (Guillaume). Hij lag slecht. Den dokter kwam alle dagen en Menier den Opperpaster was ook al geweest. Dus ...

Na de begrafenis van Giele ging ik op condoleancebezoek bij zijn weduwe.

'Ja, Iefrewke, dienen dokter zegt wel da mijnen man gestorven es an brigitte kriniek (bronchite chronique), maor ja! Maor wie da echt ne slimme meins es da es menier den Opperpaster.

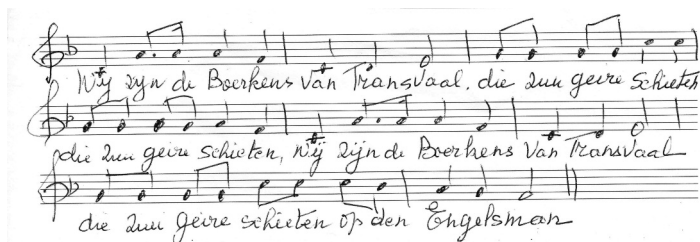
Hij was bij Giele geweest en 'k vroeg hem: 'wa peisde meniere'. 'Madam, meins', zeit hij, 'nie goed. Zijde gulder daveure?' (voor de berechting). 'K he gezeid 'Altijd geweest, meniere'.

'Awel 'k zal mijnen Paster van 't straatje zenden (de onderpastoor van de Sint – Annaparochie die in het Ommegangstraatje woonde). Est goed?'

'En wa groide (geraadde) gij? Menier de paster van 't straatje komt en den volgenden dag was mijne Giele duud! Den doktuur wist da niet zulle, maor menier den opperpaster wel, zuu ne slimme meins!

Gaode hem ne kier veel kplementen doen?'

Reactie van de Pastoor; 'k zal Mone eens moeten gaan troosten met een fles wijn en een kilo appelsienen'. Dat was wat hij altijd deed in zo'n gevallen.

Geere schieten op den Engelschman

EEN KLEURRIJKE FAMILDE IN DE VIJFTIGER JAREN:

4. 'T SEEFKE DEN AZENT

Eric Vermeirsch

Ik heb lang gearzeld om het verhaal van 't Seefke den Azent kenbaar te maken. De hoofdpersoon is bij mijn lezers al gekend, namelijk mijn nonkel Guillaume, de performer en euh ... creator? van de act "Pelagie". Ik vrees dat het verhaal van 't Seefke een beetje afbreuk zal doen aan zijn status, want de zaak Pelagie lijkt mij toch op een hoger artistiek plan te liggen. 't Seefke spreekt eigenlijk meer direct tot het hart van het "gewone" volk.

't Seefke den Azent is een one man show die werd opgevoerd tijdens het jaarlijks cabaret in het zaaltje achteraan café Caron, Rijkhovelaan (nu afgebroken voor een Colruyt, of een Lidl 'k wil er van af zijn). Het zaaltje zat altijd bomvol, bijna vijftig plaatsen, en de show werd volledig gedragen door de Van Dammes, de opbrengst ging naar de Sint - Niklaasgeschenken voor de kinderen (die lid waren wel te verstaan). Giele schreef of herschreef al de teksten, die door mijn tantes werden gezongen. Het waren succesnummers zoals 'Zieke Sofie ...'

En:

Oas eur klokke goa aan 't loie,
keun d'eur ure op de Moie.
Ze kan zu geweldig zoage,
ze doe nie anders of ma ploagen,
Moar et es de loatste kier,
ik verdroage da ne mier,
want main herte es veel te tier

Of:

En die per moto rijdt, rij moar mee op zeine rugge
Kaikt a noar een waef,
steekt em een spelde in zijn laef"....

Het waren allemaal fel gesmaakte hits in die tijd in de Bloemekeswijk! Er werd solo opgetreden of soms ook in groep, er werd altijd - ALTIJD - gezorgd voor een ernstige noot. Hartverscheurend werd het toen mijn tante Mariette, op de muziek van “Torna a Surriento”, een anti-oorlogslied ten beste gaf:

Volkeren hier op aard uw zonen,
willen slechts in vrede wonen, ...
Duizenden en duizenden slaven,
liggen naamloos nu begraven,
op het woeste veld van eer ...
Want nooit brengt het geweer,
aan de volkeren de vree,
maar slechts de dood, nee,
nooit geen oorlog meer!.

Een echte tearjerker, ik zing hem nu nog als ik teveel aperitief heb gedronken. Maar, serieus: ik sta vandaag nog altijd honderd procent achter die tekst. Ook mijn moeder deed mee. Met haar lied, “Mexicalerose”(?) is ze nooit echt doorgebroken in het genre. Zij had er nochtans wel de fysiek voor. Maar ere wie ere toekomt: de hoofdvogel werd steeds afgeschoten door het laatste nummer, vlak voor het “rassemblement de la troupe”. Dat was ’t Seefken. De gordijnen gingen open, men kon een speld horen vallen. Dan floepten de eerste lampen aan, altijd waren er ook enkele die “sprongen”, ’t was te kort na de oorlog die wij nochtans hadden gewonnen. Aanvankelijk was er enkel het decor te zien, gratis geschilderd door huisschilder Leontje. Met veel verbeelding kon men zich een Gensch straatatafeerel inbeelden. Natuurlijk ontbrak de gaslantaarn niet. Plannen om voor een klein hondje te zorgen dat bij de opening van de act “zijn water stond te maken” aan de voet ervan, werden afgevoerd als niet haalbaar.

De muziek zette in! Daar verscheen ’t Seefke al zingend met een soepele gang op de bühne, de duim losjes in de koppelriem gestoken en in de andere hand de matrak. Verbazingwekkend was de coördinatie tussen benenwerk, zang en het doen draaien van de matrak. Dit laatste altijd zwierig en galant, een Gentse gentleman. Het uniform zat Giele als gegoten, en deed zijn slanke verschijning veel eer aan. Strakke zwarte kleren, glimmende zilveren (?) knopen, laarzen en, on top of the bill, een krijgshaftige witte helm met een grote zilveren leeuw op.

Dat maakte indruk, onder andere op mij: mijn beslissing was genomen, mijn toekomst leek mij zonneklaar: “Gensche poliese, here I come!”.

Vraag mij niet, hoe mijn nonkel aan dat uniform is geraakt: toen al die Duitse toeristen in 44 plotseling besloten massaal terug naar de Heimat te trekken,

zijn er rare zaken gebeurd. Omtrent de helm en de laarzen heb ik wel een vaag vermoeden: reeds eerder schreef ik dat hij één en ander had kunnen bekomen van nonkel Frans in ruil voor wat échte koffie. Trouwens: de laarzen en de helm zijn achteraf nog in mijn bezit gekomen en de helm heb ik nog omgebouwd tot een gladiatorenhelm .

“Ik ben ’t Seefke, ik ben ’t Seefke, ik ben ’t Seefke den azent,
Vroeg of loate, op de stroate, en deur iederien gekend,
Ik ben ’t Seefke, ik ben ’t Seefke, ik ben ’t Seefke den azèèèèèèèènt,
Bai zonneschein of bai reegne alteit die benne k’ik content!”

Nu ik dit schrijf: Giele heeft blijkbaar niet helemaal tevergeefs het zaad van de scheppende kunstenaar kwistig rondgestrooid. Dank je wel, nonkel! De woorden van uw lied herinner ik mij na meer dan zestig jaar nog zeer goed en zij zijn mij dierbaar. Al ken ik helaas de titel niet meer, ik kan het wel nog nazingen. Trouwens, ik doe dat regelmatig voor mijn vier kleinkinderen, in zuiver Gensch, maar de naam ’t Seefke den Azent wordt dan wel vervangen door Pierke van Gent. Want Pierke, dat is hun Gentse held uit de poppenkast!

OUDE AFFICHE UIT 1944 KAN HERBRUIKT WORDEN!

LEZERS AAN HET WOORD

G. Beyaert, alias **Gwijde van Gent**, wil reageren op de brief van Chris Weymeis (GT 2014 nr. 4, p. 286 - 287). Hij schrijft het volgende. Kritiek mag zeker en iedereen heeft dit recht. Ik zou toch Chris Weymeis willen vragen de titel van onze publicatie te herlezen: Heemkundig en Historisch! Dus zijn de meeste lezers geïnteresseerd in wat in het verleden gebeurde en meestal verband houdt met Gent. De inventaire archéologique leert ons welke minder bekende schatten Gent bezit. Pierre Kluyskens is een basisfiguur voor onze stad geweest en ik vind zijn artikels steeds het lezen waard, al waren die 100 jaar geleden geschreven. Voeten en ellen was ingewikkeld maar het is denk ik de eerste maal dat over die oude maten een studie verscheen! Ik ben sinds 1945 supporter van AA Gent en zelfs de minste informatie over “mijn ploeg” lees ik graag. Bvb over het ongeluk in Grevelingen.

De heer Columbien verdient alle lof. Hij moet een zeer uitgebreid archief bezitten en weet als geen ander wat de geschiedenis onzer stad was. Zelfs wat in het jaar 900 NC gebeurde is het vermelden waard. Chris Weymeis vraagt dat mensen van beneden de 40 jaar hun ervaring zouden meedelen, misschien een artikel over het gebruik van de GSM? Waar blijven de jonge mensen die iets dat past in het kader van ons tijdschrift zouden kunnen vertellen, ze zijn zeker welkom! Zou de heer Weymeis ons misschien kunnen vertellen wat hem boeit en daarover een artikel schrijven?

Ik ben lid van af het eerste nummer en ja ik ben 83 jaar! Maar ik heb reeds een tiental artikels mogen publiceren met als inhoud mijn eigen belevenissen. En niemand was verplicht die te lezen. Een suggestie voor Chris Weymeis: een stuk over het prachtige nieuwe stadion van ... Club Brugge?

Noot van de redactie. Het met oude meetstokken geïllustreerde artikel over voeten en ellen van wijlen Maurits van Wesemael verscheen al eerder in het jammer genoeg verdwenen Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur van het MIAT - VIAT jg. 1987 deel 18, p. 43 – 54. Veruit de beste referentie over Gentse maten en gewichten blijft de tekst van Lodewijk Lievevrouw Coopman in Oostvlaamse Zanten, 1946, jg. 21 nr. 1-2, p. 63-82. Lang geleden ... maar iedereen die het wil kan dit raadplegen en kopiëren in het documentatiecentrum DSMG, begijnhof, Sint-Amandsberg.

Een reactie van **Jacqueline De Reuse** op het artikel ‘**Een paar mijmeringen op den Bouvaar**’ verschenen in G.T. 2014 nr. 3. Ik heb echt gesnoept van de

herinneringen aan de Citadellaan van de heer Evrard. Ik ben geboren in 1935 niet ver van het Sint - Pietersstation, en heb altijd in die buurt gewoond. Als klein meisje volgde ik pianolessen bij Mevrouw Laroy in de 2de salon! Nadien bij Jufvrouw Van Biesbroeck die bij mij éénmaal per week aan huis kwam. Tijdens de oorlog liep ik school in het Instituut Charles de Kerchove. De school in de Pollepelstraat was echter bezet door het Duitse leger en de lessen gingen door in de Sint - Pietersnieuwstraat. Toen de stad Gent bevrijd was in september 1944, door de Engelsen kregen wij met familie en vrienden gedurende enkele dagen in de kelder van de schoollokalen onderdak aangeboden door mijn schooldirectrice, Mevrouw Cardon. De stad werd zwaar beschoten aan beide kanten door de Engelsen en Duitse legers. Bij het lezen van de G.T. denk ik dikwijls aan mijn jeugdijaren, met dit nummer in het bijzonder (ik ben vandaag 79 geworden!). Door het lezen van de G.T. heb ik enorm veel bijgeleerd over de geschiedenis van Gent.

Ook bij **Frank Ödberg** kwamen heel wat herinneringen los. Hij schrijft: 'Ik herinner me dat toen er aan de Citadellaan tot in de jaren zestig nog een centrale aarden zone lag tussen de bomen, een tandarts die langs de kant van Evrard en Van Cappel woonde, blijkbaar thuis zijn paard op stal had en gewoon via die zone wegreed, vervolgens de Stropkaai nam, om buiten de stad te gaan wandelen. Hij was niet de enige privépersoon met een paard in de stad: op de hoek van de Kortrijksesteenweg en de Pacificatielaan woonde een dressuur­liefhebber met een eigen manege (De Mulder?). Een zekere Inghels (schrijfwijze onzeker) die koetsen verhuurde, aarzelde niet in het zadel door het centrum heen te rijden. Zijn bijnaam in de paardenwereld was "sigaar" omdat hij er steeds een in de mond had. Er waren natuurlijk toen nog beroeps­matig gebruikte paarden. De laatste die ik gezien heb in het centrum (wij woonden in de Voldersstraat) was dat van een melkboer in het begin van de jaren 70 (een kar met één as en een bache). In de jaren 50 passeerde regelmatig een witte kar met ijsblokken voor de houten frigo's. De man had een stuk leer op een schouder om de blokken te dragen. Toen ik 's morgens naar school ging waren de cafés natuurlijk nog toe en de man liet de ijsblokken achter op de drempel. Meestal had een hond er op gepiest. Decennia nadien heb ik begrepen waarom: men vermengde het water met ammoniak omdat het minder snel ont­dooide en de ammoniakgeur trekt honden aan'.

In verband met het artikel van Pierre Kluyskens 'Gehalveerd huis aan de Kalandestraat. Belachelijk en hachelijk' (GT 2015 nr. 5) schreef **Prof A. Evrard** ons over een nog veel erger geval in zijn woonbuurt de Citadellaan. Hiervoor verwijzen we naar 'Bouwpromotoren sloegen niet enkel toe aan de

Kalandestraat' in dit nummer.

Een gedeeltelijk antwoord op de vraag over de **Kunstlaan**, en wel over de oudere naam **Dekstraat**. In de Franse benaming zocht men het foutief bij dakdekkers en dergelijke (rue des Couvreurs). Evenmin heeft de naam iets te maken met wat men zedig geslachtsgemeenschap noemt (iets wat bij kazernes van oudsher beroepsmatig uitgeoefend werd). Ook Victor Fris had het mis met de uitleg in zijn boekje *De Oude Straatnamen van Gent* (1925) als zou het hier gaan om een samentrekking van d'Eekstraat (naar het Eekhout). We legden de vraag meteen voor aan Daniël Lievois die zich verdiept in het verleden van de Sint-Pietersheerlijkheid. Zijn antwoord: 'De Dekstraat op Sint-Pieters heeft inderdaad allerlei varianten gekend, maar de basis blijft het (Klap)hekken dat het Eekhout afsloot, waar men zijn koe mocht laten lopen, mits betaling uiteraard. Dat hekken is daar lange tijd gebleven'. De zware hekkenstijlen staan bv. weergegeven op de bekende gravure van de abdij in het werk van Sanderus (1641). Dekstraat is dus een samentrekking, maar wel van d'Hekstraat.

Dit kaartfragment nagetekend van het gezicht op Gent anno 1534 toont het Eekhout als open ruimte tussen de stadsvest (boven tussen Heuvelpoort (links) en Kortrijksepoort (rechts) en een omheining meer naar onderen. rechts daarvan de Sint-Quintenskapel. Een kort wegje, de Hekstraat, hier ingetekend net boven de abdijkerk, leidt naar de Sint-Pietersabdijsite. Dit kon afgesloten worden met een hek.

Marijke Mortier zag een klein maar toch wel belangrijk stukje weggeknipt van een foto bij het artikel (GT 2014 nr. 5) over haar huis aan het **Huidevetterken**. Boven op de toegangspoort van de vroegere koperslagerij van de familie Van de Woestijne bleef een indrukwekkende koperen bol met spits bewaard. Deze herinnering aan het ouderlijke bedrijf van dichter Karel, auteur van 'Het huis mijns vaders ...' en van schilder Gustaaf verdient beter. Daarom een extra inzoemfoto.

Een mooie herinnering aan de familie Van De Woestijne boven de ingangspoort van hun gewezen koperslagerij in het Huidevetterken (foto anno 2014).

Jean-Pierre Rogiest vraagt of iemand hem kan helpen doorverwijzen naar iemand die de betekenis kent van de voorstelling op deze gevel aan het **Sluizeken nr. 28**. Volgens de huidige uitbater zat de steen niet origineel in de gevel maar werd hij er bij een restauratie bijgeplaatst. Gedeeltelijk antwoord en verdere vragen van Luc Devriese: De gevelsteen met mythologische voorstelling (zie foto) is inderdaad niet origineel. Toen het huis ergens in de jaren 80 (denk ik, ik heb het zelf nog meegemaakt, woon sinds 1984 in de buurt) opgeknapt werd, verving dit een totaal verweerde gevelsteen van dezelfde afmetingen op dezelfde plek. Wat de oude steen voorstelde weet ik niet. Hij is nog vaag te zien op een foto in 'Bouwen door de eeuwen heen Gent' deel 4nb N-O, p. 435. Zelf ben ik onvoldoende thuis in de mythologie om de vraag te beantwoorden. Mogen we die vraag (eigenlijk twee vragen: over de oude en de nieuwe gevelsteen) voorleggen aan de lezers van Ghendtsche Tydinghen?

Foto anno 2014 Sluizeken nr. 28.

Ariane en Willy Diegenant reageerden op de vraag in GT 43(2014)5 p 321 ‘De strijd om het Koning Albert I park’. Bob Kamak, de auteur van het protestlied over het Zuidpark, was onze vader. Zijn echte naam is Robert Diegenant. Hij is geboren in Ledeberg in 1905 en overleden in Gent in 1990. Eerst was hij onderwijzer aan de Gemeenteschool van Gentbrugge, daarna regent aan het Koninklijk Atheneum van Deinze en in 1955 richtte hij de Rijksmiddelbare School van Hamme (Oost-Vlaanderen) op, nu Middenschool De Veerman. Daar was hij directeur tot aan zijn pensioen in 1970. Muzikaal was hij al sedert zijn kindertijd. Voor de tweede wereldoorlog was hij violist in orkest Excelsior in Gent en aan het atheneum van Deinze richtte hij een schoolorkest op. Ook in Hamme speelde hij viool in een orkest. Na zijn pensionering maakte hij de muziekcirkel rond door zich in te schrijven aan de muziekschool van Ledeberg voor harmonie en piano. Het protestliedje over het viaduct in het Zuidpark is een eigen compositie waar hij veel plezier aan beleefde. Hij was zeer tegen dat viaduct gekant en zou het ongetwijfeld ironisch en prachtig gevonden hebben dat er plannen zijn om het nu weer af te breken!

VERSCHENEN

Schaverdijntjes

door Machar Van Geyt

Honderd stukjes waarvan heimwee, geluk, Gent, liefde, fantasie en het dagelijkse leven het onderwerp zijn.

Te bestellen via overschrijving op rekening BE61 0351 9558 8417 van de auteur (Coupure 184, 9000 Gent). Prijs 11 euro voor wie het komt afhalen op een aan de inschrijvers mee te delen plaats en datum., 14 euro voor wie het per post wil toegestuurd krijgen.

Het verfraaide decor van het Gravensteen

door Guido Everaert

Forse knoert (418 p.), overvloedig geïllustreerd. Een stevig gedocumenteerde inkijk in wat er gebeurde in de periode rond 1913 met de oude huisgevels in de buurt van het Gravensteen: van aan de Graslei - Korenlei tot aan het begin van de Burgstraat. En dat is heel wat! De hele buurt vormde een interessant maar gehavend decor voor dat toen grotendeels gerestaureerde topmonument. Dat moest in al zijn glorie hersteld worden, liefst met nog een schepje bovenop.

Te verkrijgen tegen de buiten proportie lage prijs van 29 euro in de Stadswinkel onder de Lakenhalle. Een absolute must voor elkeen die daarover zijn zegje wil doen, en wie wil dat niet?

Wandelen in de Bloemekenswijk

door Beatrix Baillieul

Het nieuwste deeltje van deze ongemeen interessante serie samengesteld door Bea Baillieul. *Voor 5 euro te krijgen in de Stadswinkel. Een massa weetjes met nooit geziene foto's en afbeeldingen over telkens een andere wijk, die je wel kent maar eigenlijk niet echt. Enkele oudere boekjes (Sint - Pieters, Heirnis) uit dezelfde reeks zijn nog te koop aan 3 euro. Geen geld.*

Kerken in Gent

door Karin Borghouts

De ondertitel maakt meteen duidelijk wat er hier op het spel staat en wat dit fotoboek wil illustreren: '46 parochiekerken om over na te denken': nadenken over de toekomst. Die 46 staan verspreid over het hele grondgebied van Gent. Oud en nieuw, overbekend en onbekend, een heel eind ver 'op de buiten' en pal in het centrum. Overzichtsfoto's, details en een inventaris met exterieurfoto's, statuut en beknopte bouwgeschiedenis. Verscheen naar aanleiding van een recente tentoonstelling in het STAM.

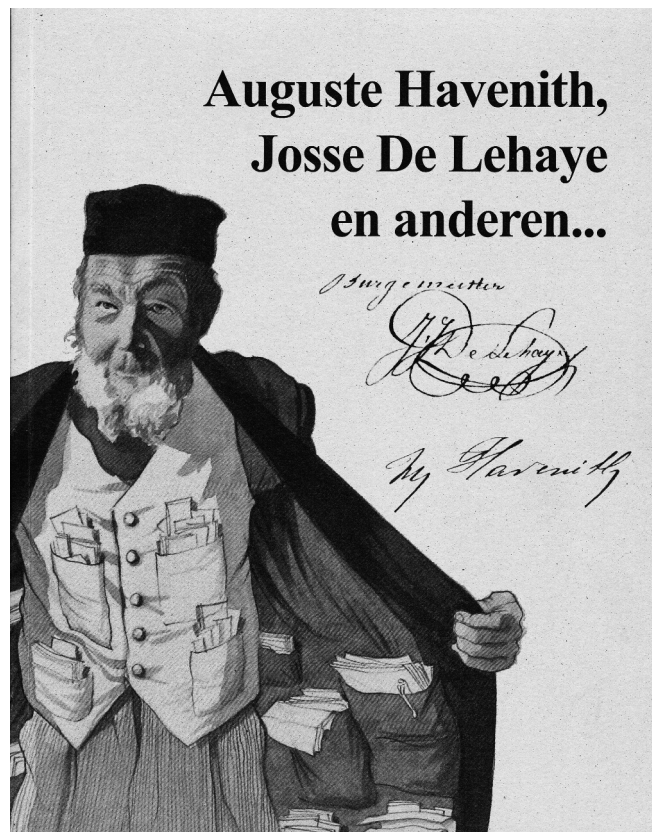
Verkrijgbaar à 25 euro in het STAM en de Stadswinkel onder de Lakenhalle.

Honderdsteboven

door de stadsarcheologische ploeg o.l.v. Marie Christine Laleman

De ondertitel '100 Archeologische beelden uit Gent' geeft aan wat er in zit. Ons verleden in een notendop. Materiële sporen geïllustreerd met 100 fraaie afbeeldingen en evenveel korte tekstjes met zo simpel mogelijk gehouden uitleg. Niet altijd evident in dergelijke soms niet zo eenvoudige zaken. Buitengewoon gevarieerd, een fraai boekje bovendien.

Prijs: 10,5 euro (Academia Press, Stadswinkel, STAM).

Het uitvoerig geïllustreerde boek (uitgave in eigen beheer, Gent - Afsnee, 2013, 421 pag.) kost 25 euro en kan bekomen worden in het Liberaal Archief, Kramersplein 23, 9000 Gent. Wie het wil toegestuurd krijgen, betaalt 7 euro voor verzendingskosten, maar men kan het ook daar afhalen.

Auguste Havenith, Josse de Legaye en anderen

door Jacques De Schryver

Jacques De Schryver is architect en ere-directeur Patrimonium OCMW Gent. Op een bepaalde dag, bij het voorbereiden van een dossier, werd zijn nieuwsgierigheid gewekt door het feit dat de Antwerpenaar Auguste Havenith in 1926 een belangrijk legaat naliet aan de Commissie van Openbare Onderstand te Gent. Dit werd het begin van een jarenlange zoektocht naar achtergronden en relaties van deze eigenaar en andere, dikwijls verwante personen, in het bijzonder de bewoners van landelijke kastelen. De resultaten werden samengebracht in een lijvig en merkwaardig boek. Nogal wat gegevens vond de auteur in de collectie "Vliegende Bladen" van de bibliotheek van de UGent. Deze grote verzameling documenten van zeer uiteenlopende aard, nu een zeer boeiende bron van informatie, werd samen gebracht door Ferdinand Vander Haeghen (1830 - 1913), destijds hoofdbibliothecaris van de Rijksuniversiteit Gent. Een beetje zoals deze verzamelaar heeft ook Jacques De Schryver uit zeer uiteenlopende bronnen een netwerk van informatie verzameld. Voor deze publicatie ontwierp Karl Meersman een karikatuur van Ferdinand Vander Haeghen zoals de legende zich hem herinnert: met een jas met zakjes voor elke letter van het alfabet. De versiering van de kaft slaat dus op de schrijver als verzamelaar van honderden weetjes. Door deze verzameling wordt ook treffend geïllustreerd hoe vele gegoede Gentenaars niet alleen een belangrijke rol speelden in Gent maar ook in het landelijke dorp (in dit geval vooral Heusden waar ze hun tweede verblijf hadden (Bert Vervaet).

Lettres du Congo. Edouard de Pelichy

door Pierre van Clevén

Dit in eigen beheer uitgegeven boekje (159 pagina's) is een uitloper van het onderzoek door de auteur gevoerd naar de in de 'Kongo Vrijstaat' (1885 – 1908) gestorven Gentenaars (zie GT 2011 nr. 3, p. 240 - 245). Via de in het Rijksarchief in Brugge bewaard gebleven familie - papieren de Pelichy, met onder meer de correspondentie tussen Eduard de Pelichy (1879 – 1904) en zijn moeder, kon een bijzonder boeiend stukje koloniaal verleden opgeroepen worden. De jonge man overleefde de lange reis naar de hem toegewezen post niet. Aan de hand van 33 levendig (uiteraard in het Frans) geschreven brieven kunnen we zijn reisavonturen volgen. Een niet opgepoetst verhaal uit eerste hand, een eersterangs getuigenis over vooral kleine feitjes. De meeste brieven

eindigen met een commentaartje over het onbekommerde leven van Poupke, de duurzame fox terrier van Edouard ‘qui se porte à merveille’. Weinig over de inlanders. In zijn laatste brief schrijft de Pelichy: ‘Et malgré tout je me plais à cause du beau pays et du bon climat. La mortalité parmi les soldats noirs est effrayante, ils meurent tous de bronchite, pneumonie, etc.’. Geen woord over zijn eigen dodelijke ziekte. Enkele dagen na dit schrijven stierf hij.

Van de brieven van zijn moeder, née de Meulenaere, werd een ingekorte selectie opgenomen. Ze geven samen met enkele details in de geschriften van Edouard ook een inkijkje in het leven van de kleine adel in het Gentse in die tijd, op het kasteel in Zevegem en in het stadsverblijf van de familie.

Het boekje is te verkrijgen bij de auteur: een mailtje naar:

pierre.vancleven@hotmail.com volstaat. *Het wordt dan opgestuurd samen met de vraag 10 euro te storten op de rekening die er bij zal zitten.*

Gevangen in het Gentse Gravensteen

door Daniël Lievois. In: Van Mensen en Dingen, 2014, jg. 12 nr. 2, p. 5 – 52.

Zelden of nooit komt men iets te weten over wat er werkelijk gebeurde achter de grauwe muren van het Gravensteen. In deze uitgebreide bijdrage aan het tijdschrift van de Oost-Vlaamse volkskundigen (KBOV) schetst de auteur een beeld van de drama's die er zich afspeelden in de jaren 1600 toen het gebouw intensief als gevangenis gebruikt werd. Zelfs de wildste fantasie schiet te kort bij het inschatten ervan.

Het tijdschriftnummer bevat naast een huldebetoon van D. Lievois aan Alfons van Werveke ook nog twee korte artikels over heel andere onderwerpen ('vitsen' en rapen en ook 'uit de hemel gevallen' brieven, zogenaamde hemelbrieven).

Het is te verkrijgen à 6 euro in de KBOV bibliotheek boven de kapel van het 'Huis van Alijn', Kraanlei, Gent, tijdens de openingsuren 13.30-16.45u. op vrijdagmiddag in het 'Huis van Alijn', of door overschrijving op KBOV, Kraanlei 65, Gent, IBAN BE92703032751423 BIC AXABBE22 met vermelding van het betrokken boekje.

BESCHERMLEDEN 2014

- Dhr COCQUYT Edmond (€300,00)
- Mevr. VERDONCK Maria (€125,00)
Mevr. DE SMET Christiane (€120,00)
Dhr WALRAEDT Jean (€100,00)
- Dhr Serge BEKAERT pa Cplus N.V. (€75,00)
Dhr dr. VAN DEN ABEELE Guy (€75,00)
Dhr VAN MOSSEVELDE Willy (€75,00)
Dhr dr. VERJANS Philippe (€70,00)
Dhr VAN SCHIL John (€60,00)
- Dhr BERTRAND Jean (€50,00)
Dhr DE BRAEKELEIR Jacques (€50,00)
Dhr DEMOOR Danny (€50,00)
Dhr HEBBELYNCK Pierre/Philippe (€50,00)
Dhr HEBBELYNCK-BRUNIN Bernard (€50,00)
Dhr LYBAERT Patrick (€50,00)
Dhr dr. MARLIER Roland (€50,00)
Dhr MARTENS - BOS Leon (€50,00)
Dhr PLUM-DOOF Pierre (€50,00)
Dhr VAN DER LINDEN James (€50,00)
Dhr VAN HAUWERMEIREN Marc (€50,00)
Dhr VAN VLAENDEREN-DUA Freddy (€50,00)
- Dhr EECHAUDT Didier (€45,00)
Dhr PEPERSTRAETE Patrick (€45,00)
- Dhr ABBENBROEK Walter (€40,00)
Dhr CLAEYS Luc (€40,00)
Dhr COUCKE-NEGRONI Marc (€40,00)
Mevr. DE BLAUWE Monique (€40,00)
Dhr ir. IMPENS A.J. (€40,00)
Prof. dr. LACROIX Eric (€40,00)
Mevr. MARTENS Marie-Louise (€40,00)
Dhr SORGELOOSE Peter (€40,00)
Prof. dr. VAN HOORDE HUBERT (€40,00)
Dhr VAN LAETHEM Jean (€40,00)
Mevr. DE REUSE Jacqueline (€35,00)
Dhr dr. DEMEULENAERE Guido (€35,00)
Dhr LATAER Jacques (€35,00)
Dhr KINT-STEEGERS Guy (€30,80)
- Dhr BAERT-DECLERCK Guy (€30,00)
Dhr BALCAEN HEYMANS Laurent (€30,00)
Mevr. BEYZ Martine (€30,00)
Dhr BLEYAERT François (€30,00)
Dhr BOER Henri (€30,00)
Dhr BUYASSE Raoul (€30,00)
- Dhr CLAEYS-DE PAEPE Laurent (€30,00)
Mevr. COCRIAMONT Anne (€30,00)
Dhr COLLUMBIEN Hugo (€30,00)
Dhr COPPENS-HESTERS Gustaaf (€30,00)
Dhr DAENS Louis (€30,00)
Dhr DE BLEECKER Frans (€30,00)
Dhr DE BUCK Eric (€30,00)
Dhr DE GRAEVE Albert (€30,00)
Dhr DE KEUKELEIRE Erik (€30,00)
Dhr DE KEZEL Robert (€30,00)
Dhr DE MEYERE J.A.L. (€30,00)
Dhr DE POURCQ Frank (€30,00)
Dhr DE RUDDER-STEVENSON Robert (€30,00)
Dhr DE VLEESCHOUWER-DE TURCQ Jan (€30,00)
Mevr. DERDIJN Emilienne (€30,00)
Dhr DESTOOP Bert (€30,00)
Dhr DEVOGELAERE-HANQUET Willy (€30,00)
Dhr DIEGENANT Willy (€30,00)
Dhr DOBBELAERE Raphaël (€30,00)
Dhr DURINCK Freddy (€30,00)
Prof. em. EVRARD Alexander (€30,00)
Dhr FONTEYN Yvan (€30,00)
Dhr GELAUE Frank (€30,00)
Dhr LEYSEELE Jean-Paul (€30,00)
Dhr MALSCHAERT Alain (€30,00)
Dhr MARCHAL Jean-Paul (€30,00)
Dhr METELMANN Klaus (€30,00)
Dhr PIETERS Wilfried (€30,00)
Mevr. RAMAN BAETE Denise (€30,00)
Dhr ROUQUART Willy (€30,00)
Dhr RUMMENS Mark (€30,00)
Dhr SIMONS-VAN HYFTE Franciscus (€30,00)
Dhr SMET Marc (€30,00)
Dhr STEENBRUGGE Jean (€30,00)
Dhr STEVENS-DUTRY Bob (€30,00)
Dhr TIJS Willy (€30,00)
Dhr VAN BOCKSTAELE Roger (€30,00)
Mevr. VAN DE VELDE-CAPITAINE Eveline (€30,00)
Dhr VAN EECKHAUT Piet (€30,00)
Dhr VAN GOETHEM-REYNIERS Antoine (€30,00)
Dhr VAN MOL Wilfried (€30,00)
Dhr VAN WYNSBERGHE André (€30,00)
Dhr VANDENBORRE Jackie (€30,00)
Dhr VERBANCK André (€30,00)
Dhr VERBANCK Lodewijk (€30,00)
Dhr VERMAELE Lucien (€30,00)

Mevr. VERSCHOORE Nicole (€30,00)
 Dhr VERSTEELE Rogier (€30,00)
 Dhr VERVLiet Luc (€30,00)

Dhr VOORTMAN Michel (€30,00)
 Dhr WALDACK Felix (€30,00)
 Dhr WEYMEIS Christian (€30,00)

STEUNENDE LEDEN 2014

Dhr dr. AERS Erik (€27,50)
 Dhr ANTHONIS Paul (€25,00)
 Dhr CASTEELS Lucien (€25,00)
 Dhr DE MEYER Marc (€25,00)
 Mevr. DE RUYCK Regina (€25,00)
 Dhr DE SCHEPPER Joris (€25,00)
 Dhr DEBERGH Philippe (€25,00)
 Dhr DOBBELAERE-CLAUS Danny (€25,00)
 Dhr DOORNAERT Karel (€25,00)
 Dhr EECKMAN Pierre (€25,00)
 Mevr. GYSELINCK Sonja (€25,00)
 Dhr HUYS Jacques (€25,00)
 Mevr. LE BON Louise (€25,00)
 Dhr MANESSE Marc (€25,00)
 Dhr MEERT-CALLE Frank & Lilian (€25,00)
 Dhr PUTTEVILS Christian (€25,00)
 Dhr RASSCHAERT Willem (€25,00)
 Dhr ROOSE Jean-Pierre (€25,00)
 Dhr VAN BOCKSTAELE-DE BEVERE Fred (€25,00)
 Dhr VAN BOSSELE Laurent (€25,00)
 Mevr. VAN DIJK-VANHOOREN Lea (€25,00)
 Dhr VAN LOO-DE BLEECKER Gerard (€25,00)
 Dhr VAN RENTERGHEM Guido (€25,00)
 Mevr. VANCRAEYNEST-MULERT Beatrice (€25,00)
 Dhr VERHEGGEN Fernand (€25,00)
 Dhr DEVRIESE-OKERMAN Luc (€22,00)

Dhr BEYAERT Guy (€20,00)
 Dhr BRACKE Luc (€20,00)
 Dhr BRUYNEEL Guy (€20,00)
 Dhr CANNOOT-VANDEGEHUCHTE J.P. (€20,00)
 Mevr. CARREZ Suzanne (€20,00)
 Dhr CASTELEYN Georges (€20,00)
 Dhr CHRISTIAENS Marcel (€20,00)
 Dhr DE BODT-PETIT Marc (€20,00)
 Dhr DE CLERCQ-RASSCHAERT Raoul (€20,00)
 Dhr DE CONINCK-MICHELIS Paul (€20,00)
 Dhr DE MAERTELAERE Guy (€20,00)
 Dhr dr. DE MAEYER Jan (€20,00)
 Mevr. de MEYER Bernadette (€20,00)
 Dhr DE MEYERE-VAN HOUCKE Eric (€20,00)

Dhr de SCHRYVER Antoon (€20,00)
 Mevr. DE SMET Marie-Jeanne (€20,00)
 Dhr DE VREESE-VERBERGHT Georges (€20,00)
 Dhr DEBERGH Jean-Pierre (€20,00)
 Mevr. DEKEYSER-AGOSTINI Lidia (€20,00)
 Dhr DEMEYER-DE RUYCK Raymond (€20,00)
 Mevr. DERUDDER Monique (€20,00)
 Mevr. DESMET Ginette (€20,00)
 Mevr. D'HAEN Paula (€20,00)
 Dhr DHAENE Jean (€20,00)
 Dhr D'HONT - DHAESE D. (€20,00)
 Dhr DUPREZ-ROGIER Rudy (€20,00)
 Mevr. EDIERS Beatrijs (€20,00)
 Dhr GISTELINCK Alfons (€20,00)
 Dhr dr. GOETGHEBUER Thierry (€20,00)
 Dhr dr. GOMBAULT Philippe (€20,00)
 Dhr HAYDON Roger (€20,00)
 Dhr HELLINCK-LAMBRECHT Achiel (€20,00)
 Dhr HEYERICK MARC (€20,00)
 Mevr. LANOOT Monique (€20,00)
 Dhr LAVRILLE Jacques (€20,00)
 Dhr LEKENS Luc (€20,00)
 Dhr LEYS André (€20,00)
 Dhr LYBAERT Robert-RAES (€20,00)
 Mevr. MAENHAUT Aline (€20,00)
 Prof. em. ÖDBERG Frank (€20,00)
 Dhr PECKSTADT J.-P. (€20,00)
 Dhr PLASSCHAERT Albert/Jean (€20,00)
 Dhr ROOMS J.-P. (€20,00)
 Dhr ROTTIERS-SOUWERK André (€20,00)
 Dhr SCHARRE Gaston (€20,00)
 Dhr SCHEIR-VANDEKERCKHOVE Roger (€20,00)
 Mevr. SONNEVILLE Paula (€20,00)
 Dhr THYSBAERT-VAN OOST Georges (€20,00)
 Dhr UYTENHOVE-VERHAEGEN Marc (€20,00)
 Dhr UYTTERHAEGEN-CORDY Pierre (€20,00)
 Dhr VAN AUTREVE-MARCHAND Martin (€20,00)
 Prof. em. dr. VAN CAENEGEM R. (€20,00)
 Dhr VAN DE VOORDE Paul (€20,00)

Dhr VAN EECKHAUTE Pierre (€20,00)
 Dhr VAN HECKE Etienne (€20,00)
 Prof. VAN HOECKE Marc (€20,00)
 Mevr. VAN LIERDE Diana (€20,00)
 Mevr. VAN RENTERGEM Anne (€20,00)
 Dhr VAN RYSSEL-DA COSTA PEDRO Daniël (€20,00)
 Dhr VAN SEVEREN Jean-Paul (€20,00)
 Dhr VANDAMME Roland (€20,00)
 Dhr VANDENBRUANE André (€20,00)
 Dhr VERBRUGGHEN-BEYAERT André (€20,00)
 Dhr VERHAEST Luc (€20,00)
 Dhr VERSPEETEN-DE VILDER Gerard (€20,00)
 Dhr VERVENNE - VAN TENTE Ivan (€20,00)
 Mevr. DE VUYST Marianne (€18,50)
 Dhr dr. HUYGHEBAERT-MAERTENS Jacques (€18,50)
 Dhr BAILLEUL Marc (€18,00)
 Prof. dr. BALTHAZAR Herman (€18,00)
 Dhr BRAECKMAN Etienne (€18,00)
 Mevr. BRUYNEEL Agnes (€18,00)
 Dhr BRUYNEEL Pierre (€18,00)
 Dhr CASSIMAN-VAN UYTFANCK Piet (€18,00)
 Mevr. COLLUMBIEN Livina (€18,00)
 Dhr CORYN-VERCRUYSE Guy (€18,00)
 Dhr CRUYT Bernard (€18,00)
 Dhr DE BROE Luc (€18,00)
 Dhr De BRUYKER Guido (€18,00)
 Mevr. dr. DE BRUYKER Lucia (€18,00)
 Dhr DE KEYSER Roger (€18,00)
 Mw DE MEESTERE Georgette (€18,00)
 Dhr DE MOYER Robert (€18,00)
 Dhr DE MUNNYNCK-DE VUYST Herwig (€18,00)
 Dhr DE PAEPE Luc (€18,00)
 Dhr DE SMUL Luc (€18,00)
 Dhr DE STROOPER-ALLAERT Maurice (€18,00)
 Dhr DE WILDE Christelle (€18,00)
 Dhr DEBUNDERIE Willy (€18,00)
 Dhr DEKEYSER-BILLIET Erik (€18,00)
 Dhr DEPROOST Leon (€18,00)
 Dhr DIMIAUX-PONNET Robert (€18,00)
 Dhr DOBBELAERE Michel (€18,00)
 Dhr DURAN Jules (€18,00)
 Prof. dr. ERVYNCK Gontran (€18,00)
 Prof. dr. EYLENBOSCH Ernest (€18,00)
 Mevr. FASSIN - VAN HECKE (€18,00)
 Dhr FLACHET Philippe (€18,00)
 Dhr GABRIELS Gerard (€18,00)
 Dhr GENBRUGGE Philippe (€18,00)
 Dhr GERMANUS Jacques (€18,00)
 Dhr GLIBERT Luc (€18,00)

Dhr GOETHALS Fernand (€18,00)
 Dhr GOETHALS Franklin (€18,00)
 Mevr. HEMELAER Lieve (€18,00)
 Dhr dr. HEUGHEBAERT-SCHOTTE Roland (€18,00)
 Dhr HIMSCHOOT Guy (€18,00)
 Mevr. HUBLE-VANKENHOVE Nadia (€18,00)
 Dhr LACQUET-BOSTEELS Roger (€18,00)
 Dhr LEEMAN Marcel (€18,00)
 Dhr LELUBRE Gilbert (€18,00)
 Dhr LEMAITRE Leon (€18,00)
 Dhr LENTZ Christian (€18,00)
 Dhr LIPPENS Leon (€18,00)
 Dhr LODRIGO Gilbert (€18,00)
 Dhr MATHYS Claudine - LOYS Roland (€18,00)
 Dhr MAUQUOY Paul (€18,00)
 Mevr. MEGANCK Christiane (€18,00)
 Dhr MICHIELS-GOMBEER Maurice (€18,00)
 Dhr dr. MOERMAN Johan (€18,00)
 Dhr MOORTGAT-SPANOGHE Luc (€18,00)
 MORTIER - DE CLERCQ J. (€18,00)
 Mevr. OOSTERLINCK Josine (€18,00)
 Dhr PARASIE René (€18,00)
 Dhr PAUWELS Serge (€18,00)
 Dhr PENNING-VAN DEN BERGHE Erwin (€18,00)
 Mevr. PIEREN Francine (€18,00)
 Dhr PISCADOR Edmond (€18,00)
 Dhr PLATTEEUW Erik (€18,00)
 Mevr. PODEVYN Jacqueline (€18,00)
 Dhr QUINTYN Jean-Pierre (€18,00)
 Dhr RAMAN André (€18,00)
 Dhr RAMON Roger (€18,00)
 Dhr ROELS Christian (€18,00)
 Dhr RYCKAERT Marc (€18,00)
 Dhr dr. SABBE Daniël (€18,00)
 Dhr SCHOORS Erwin (€18,00)
 Dhr SELS Albert (€18,00)
 Dhr SMEKENS-BATENS BVBA (€18,00)
 Dhr SMETRYNS-WILLEMSSEN Alain (€18,00)
 Dhr SPANOGHE Pieter (€18,00)
 Dhr SPILTHOORN Norbert (€18,00)
 Dhr TEMMERMAN Alfred (€18,00)
 Dhr TOLLENAERE Serge (€18,00)
 Mevr. UYTENHOVE Lidwina (€18,00)
 Dhr UYTTENDAELE Daniël (€18,00)
 Mevr. VAN CANEGHEM Andréa (€18,00)
 Dhr VAN DAMME - DUMOLYN Roland (€18,00)
 Dhr VAN DE CALSEYDE Jacques (€18,00)
 Dhr VAN DEN BORRE Jos (€18,00)
 Mevr. VAN GEEM Christine (€18,00)
 Dhr VAN HAVERBEKE-DE KEYSER Eddie

(€18,00)	(€18,00)
Dhr VAN HOVE Herman (€18,00)	Mevr. VERDICKT Louise (€18,00)
Dhr VAN HULLE-WILLEMS (€18,00)	Dhr VERHEGGEN-VAN DE WALLE Gilbert
Mw VAN POTTELSBERGE DE LA POTTERIE Carine (€18,00)	(€18,00)
Dhr VAN POUCKE Daniël (€18,00)	Dhr VERSCHOORE Anne (€18,00)
Dhr VAN SPEYBROECK Marc (€18,00)	Mw VERSCHRAEGEN Et. - DE GROOTE M.L. (€18,00)
Mevr. VANDE CASTEELE Godelieve (€18,00)	Dhr VISPOEL Albert (€18,00)
Dhr en mevr. VANDE VEEGAETE-DE JAEGER (€18,00)	Dhr Vlieghe Pierre (€18,00)
Dhr VANDENBROELE-VERHELST Erik (€18,00)	Dhr WEEWAUTERS Frank (€18,00)
Mevr. VANDERHEYDE-GOOSSENS S. (€18,00)	Mevr. WELVAERT Diane (€18,00)
Dhr VANDEVOORDE Jean Louis (€18,00)	Dhr WERBROUCK Lieven (€18,00)
Dhr VERCAUTER-VAN LIERDE Aimé	Dhr WIEME - De Vos Julien (€18,00)
	Dhr WULTEPUTTE Marc (€18,00)
	Dhr ZELS Didier (€18,00)

PUZZEL 2014

Ook dit jaar is de puzzel gewijd aan een persoon die onlangs heen is gegaan en waardoor de Heemkundige en Historische Kring “Gent” een zeer groot verlies heeft geleden. Hij was het gezicht van onze kring naar de buitenwereld toe. Steeds vertegenwoordigde hij onze kring op belangrijke (heemkundige) beurzen en activiteiten. Hij was een zeer optimistische persoon en voelde zich goed onder het volk. Hoewel hij een geboren verteller was, is over hem maar weinig bekend. Over zijn leven sprak hij zelden. Enkel over zijn vader, een chauffeur van een adellijke dame, vertelde hij soms. Hij kon uitbundig vertellen en wist dit te verduidelijken met een rijkelijke gebarentaal. Vanaf zijn jeugd was het gegeven Gent een verwoed verzamelateriaal. Zelf richtte hij in 1979 de verzamelaarkring “De Draeke” op. In 1998 werd hij voorzitter van het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis dr. Maurits Gysseling. Zijn kennis was onuitputtelijk. Direct kon hij in één aanblik op een foto of gravure vertellen over welke locatie het in de stad ging. Van het kleinste onbeduidend doorgangetje in de stad had hij wel één of andere illustratie. Men kon bij hem steeds terecht voor ontlending en hij wist het gevraagde steeds te commentariëren. Geliefd waren de postkaarten en gezichten die zijn Gent weergaven. Hij was een gewone man die het Gentse volk een warm hart toe droeg. Toen de kring de Gouwdag organiseerde wist hij dan ook direct het thema: de Brugse Poort.

Hoewel we dit laatste gegeven niet vergeten, zullen we eerst een aantal namen van personen vragen waarvan de naam verwijst naar de familienaam van deze prachtige persoon.

1 Deze humanist en neolatijns dichter, geboren te Gent, ging na zijn studiën te

Leuven verder studeren te Parijs, te Padua en te Bologne. In Rome werd hij waarschijnlijk tot priester gewijd en legde zich toe op de studie van de oudheid. Na een verblijf in Napels vestigde hij zich te Luik, waar hij de vertrouwen werd van de prins-bisschoppen. Zijn functie van bisschop van Antwerpen kon hij pas na de overgave van deze stad waarnemen. Hij werd benoemd tot aartsbisschop van Mechelen, maar overleed alvorens de officiële benoeming uit Rome hem bereikte. Hij was een vriend van Ortelus, Justus Lipsius en Goropius Becanus, wiens geschriften hij postume uitgaf. Hij was een leidinggevende figuur in de kring van de katholieke intellectuelen. Van zijn originele familienaam vragen we de achtste letter.

- 2 Hoewel thans geen enkel document bevestigt dat deze leerling van Jan Joest van Kalkar - die vermoedelijk eerst werkzaam was te Brugge en daarna te Antwerpen - verbleef in Gent mogen we door zijn Adam en Evanelen, die teruggaan op het Lam Gods, aanvaarden dat hij ook de Arteveldestad moet bezocht hebben. Uit het atelier van deze hofschilder van François I wordt in Gents privaatbezit – eertijds tussen schilderijen van Van Reysschoot – een “Omhelzing tussen het kind Jezus en St.-Jan” en in het Museum voor Schone Kunsten een “Heilige Familie” bewaard. Van deze kunstenaar vragen we naar de eerste letter niet van zijn echte naam, maar wel naar de naam die verwijst naar zijn geboorteplaats waarmee hij beroemd werd.
- 3 Deze senator en baron, geboren te Gent in 1862, kreeg in 1932 de toestemming om aan zijn familienaam deze van een groot goed in de Gentse fusie toe te voegen. Hij was voorzitter van de Linière Saint-Sauveur. Hij was gehuwd met een lid van de befaamde familie de la Kethulle de Ryhove. Van zijn familienaam willen we de tweede letter kennen.
- 4 In de voornaamste straat van de heerlijkheid in de vorige vraag staat op de plaats van het Leeuwenhof een complex dat binnenin een kapel (eertijds klaslokaal) herbergt, gebouwd door één der belangrijkste en progressiefste architecten van het interbellum. Hij was dan ook werkzaam met de belangrijkste architecten van Europa, o.a. met Le Corbusier. Aanvankelijk volgde hij de stijl van zijn leraar de Gentse architect Louis Cloquet (van wie we in de Arteveldestad nog talrijke neogotische gebouwen kennen). In navolging van De Stijl en de Amsterdamse school, die hij tijdens de oorlogsperiode in Nederland leerde kennen, vertonen zijn woningen nadien in België een met de sociale en culturele werkelijkheid verbonden architectuur gekoppeld aan de nieuwe democratische cultuur. Het is niet het enige belangrijke monument uit die periode dat zich op deze oude heerlijkheid bevindt.
We denken hier o.m. aan de modernistische woning van Gaston Eysselinck. Het is bijna ondenkbaar dat deze monumenten thans nog steeds onbeschermd

zijn. Blijkbaar heeft men nog steeds geen les getrokken uit de in 1985 gesloopte villa Ter Vaart te Wondelgem van de wereldberoemde Art Nouveau-architect Paul Hankar. Van onze modernistische (klas-kapel)architect vragen we de laatste letter van zijn voor naam.

- 5 Eén van de lievelingschrijvers van de gevraagde woonde in de wijk van zijn geliefde Brugse Poort. Deze pennenridder wou dierentemmer, kaper op de Chinese zee, alcoholsmokkelaar en andere merkwaardige activiteiten uitvoeren, maar werd ten slotte journalist en daarna schrijver. Zijn meesterwerk is de *Malpertus*, een surrealistische roman waarbij een werkelijkheid achter de reële wereld werd geopend in een strijd tussen demonische krachten en die der verlossing. Hoewel deze scribent verschillende pseudoniemen had, vragen we de derde letter van zijn ware familienaam.
- 6 En die Brugse Poort was een wijk waar onze gevraagde zich goed voelde. Wie thans door de wirwar van kleine straatjes van dit westelijk deel van Gent loopt, staat stil bij de talrijke groene zones en ook de sociale nieuwbouw. Deze inplanting is er niet steeds geweest. Het was een zeer dichtbewoonde wijk, waar rond 1990 niet altijd met inspraak en zelf zonder kennis van bewoners en eigenaars grote percelen werden onteigend voor deze nieuwe infrastructuur. Eén van deze pleinen noemt Pierkespark, genaamd naar de hoofdfiguur van het poppenspel *Magie* die voor het slopen zijn thuishaven had. We vragen de vierde letter van de naam van de oprichter van dit poppentheater, die inmiddels ook zijn naam gegeven heeft aan een brug.
- 7 Onze gevraagde bezat talrijke zichten van Gent. Van deze kunstenaar bewaarde hij talrijke gravures met zichten op de meest merkwaardige plaatsen, die reeds lang in de stad verdwenen zijn. Deze ondergewaardeerde kunstenaar ging na zijn studies aan de Gentse academie (leerling van Canneel) zich in 1879 vervolmaken te Parijs, waar hij medewerker werd van het tijdschrift *L'Illustration*. Maar de drukunst leerde hij van zijn vader, een drukker- lithograaf, die een winkel had aan de Brabantdam. Op de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1889 haalde hij een bronzen medaille voor “Un coin de la grande boucherie à Gand” (1883), een doek dat zich thans in het Gents museum bevindt. Behalve een kort oponthoud te St.-Martens-Latem verbleef hij heel zijn leven te Gent. In de Onderstraat had hij een atelier waar hij o.a. samenwerkte met Emiel Claus, Fernand Scribe, Jenny Montigny, Albert Baertsoen, Gustave den Duyts, e.a. . Van hem kennen we een prachtig portret in een boomgaard te Melle geschilderd door Theo van Reysselberghe. Van deze graficus-schilder zouden we graag de voorlaatste letter van zijn naam willen kennen.
- 8 In dit overzicht mag zeker niet de “keizer der Belgische postkaartuitgaven”

ontbreken. Zijn meesterwerkjes werden meestal gedrukt in heliogravure, een ambachtelijk en tijdrovend werk. Deze fotograaf, drukker en uitgever verbleef – buiten een korte Engelse periode (1900-03) – te Gent, waar hij een winkel aan de Burgstraat openhield. Deze onderneming werd nadien uitgebreid met een annex op de Brugse Steenweg. Dit buitenverblijf te Mariakerke werd vanaf 1935 zijn woning. Hij gaf duizenden kaarten uit van gans België en voornamelijk van onze kust. Wat we nu nog moeten weten is de eerste letter van de familienaam van deze uitgever wiens biografie o.m. gekend is door informatie van onze hoofdvraagde.

- 9 Een ander persoon die hier zeker thuis hoort is de belangrijke Gentse Belle Epoque fotograaf door wie we talrijke verdwenen stadzichten nog kennen. Rond de eeuwwisseling van 1900 onderging de stad een grondige verandering. Nieuwe verbindingen, openwerking van monumenten en aanleg van stadsspleinen werd door hem vastgelegd zowel vóór, tijdens en na de werken en dit in een tijd dat het medium fotografie nog vrij zeldzaam was. In zijn tijd was hij reeds een hooggevierd kunstenaar. Waarschijnlijk deed ook de bekende uitgever Albert Sugg een beroep op zijn kunnen. Als u weet wie het is, dan kan u nu de laatste letter van zijn familienaam opslaan.
- 10 Als heemkundige kunnen hier enkele Gentse types niet ontsnappen aan het overzicht. Als we zijn lijfspreuk naar voor brengen: “Vive la Liberté, die geeft ès mijne vriend” weet iedereen over wie we het hebben, maar kent u ook de vierde letter van de ware familienaam van dit individu?
- 11 Dit maal gaan we op zoek naar de naam van een werkhuis dat in 1953 te Gent werd opgericht. We kunnen deze vraag in verband brengen met het beroep van onze gevraagde. Het was oorspronkelijk een zusterbedrijf van een Brusselse firma, dat zich reeds in 1920 te Gent gevestigd had. Door de blijvende groei vestigde zich dit werkhuis in 1937 in de oude gebouwen van de katoenspinnerij Pipyn. Reeds in 1963 werd het bedrijf verkocht aan een Engelse groep, die daarna nog fusioneerde en in 1967 opnieuw opgenomen werd in een andere belangrijke Britse groep, enz., om ten slotte deel uit te maken van het Amerikaanse concern General Electric. Vanaf 2000 gaat het minder goed met deze firma. Thans stellen ze dat ze marktleider zijn in de wereld in betreffende producten voor laagspanningsdistributie en -automatisering. De Gentse werkhuisen maken elektrisch materiaal uit isolerende stoffen en monteren eveneens elektrische apparatuur. Van de familienaam van de oorspronkelijke oprichters, die nog steeds bij het grote publiek bekend is, vragen we de zevende letter.
- 12 Wat velen niet weten is dat onze hoofdvraagde ook als vrijwilliger werk-

zaam was bij het archiveren in het Gentse stadsarchief en daarover gaat onze laatste vraag. Deze stadsarchivaris studeerde eerst rechten te Leuven en daarna te Gent, maar moest om zijn orangistische sympathieën uitwijken naar het noorden. Hij keerde terug naar België en begon zijn carrière als leraar aan het atheneum. Hij was overtuigd flamingant en richtte: “De Tael is gansch het Volk” op. Zijn dichtwerk, waarin alle dichtsoorten vertegenwoordigd zijn, is zeer ongelijk van waarde, doch blijft het wellicht het machtigste temperament en de rijkste geest van de Vlaamse romantiekers. In zijn Middelnederlandse pastiches, waarin de middeleeuwse eenvoud benaderd werd, was hij intiemer en persoonlijker. Naast poëzie schreef hij ook toneelstukken, studies over taal en letterkunde en publiceerde archivalia. Zijn naam zal steeds verbonden blijven aan de dichtbundels in Het Klaverblad en Nazomer. Nu moeten we nog juist de laatste letter van zijn familienaam kennen.

Als we het juist hebben dan kan u met de gevonden letters de naam van onze heemkundige vinden.

Wellicht kent u nu reeds de persoon die wij zoeken en wellicht heeft u deze fantastische persoon ook gekend. Met deze puzzel willen we niet alleen hem, maar vooral alles wat hij gedaan heeft, bovenal voor de heemkunde en het patrimonium van Gent, eren.

De volledige naam van de gezochte persoon en de oplossingen van de vragen worden vóór 1 januari 2015 verwacht op het redactieadres: Groenvinkstraat 2, bus 201, 9041 Gent (Oostakker).

De rouwvolle quizmaster

INHOUD 43^E JAARGANG (2014)

nr 1

- Pierre Van Cleven: Aan de Gentenaren overleden in Kongo vóór 1908.	2
- E. Coppieters Stochove: Inventaire Archéologique: Doos met Heilige oliën.	14
- Daniël Van Ryssel: Minder bekende en/of verdwenen locaties: De Vismijn, Sint-Veerleplein.	15
- Herdenkingsdagen in 2014.	19
- Pierre Kluyskens: Hotel Van den Meersche.	23
- Luc Devriese: <i>Ghendtsche</i> toestanden: Per huurbootje doorheen de stad. Vigilanten te water in 1881.	29
- Erik De Keukeleire: Water: Gesel of zegen?	32
- Hugo Collumbien:	42

Gentse Memoriedagen: 9-10-11-12-13 Januari. Aanvullingen.	
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers:	53
Gilles Désiré Minnaert (Gent 1836-Gent 1919)	
- Willy Rouquart:	56
De Abdij van de Groenen Briel in Gent.	
- Marie-Jeanne De Smet:	67
De Processie.	
- Bibliografie.	72
- Lezers schrijven ons.	73
nr 2	
- Romain John van de Maele:	
Emma Kraft, een Deense schrijfster op bezoek in Gent.	78
- Alfons Van Werveke:	
Inventaire Archéologique:	
De Kruisboog met houten boog van het Sint-Jorisgilde.	88
- Daniël Van Ryssel:	
Minder bekende en/of verdwenen locaties in Gent.	
Vlaanderenstraat.	90
- Pierre Kluyskens:	
Johanna van Constantinopel.	96
- Luc Devriese:	
<i>Ghendtsche</i> toestanden:	
De stedelijke Braemmolens aan de Brabantdam.	101
- Michel Raskin:	
Gent, voortrekker van energie en de weerslag hiervan op het stadsbeeld.	113
- Erik De Keukeleire:	
De elektrische Telegraaf.	
Getuigenissen uit de periode 1846-1873.	124
- Hugo Collumbien:	
Gentse Memoriedagen: 14-15-16-17-18 Januari. Aanvullingen.	140
- Daniël Van Ryssel:	
Vergeten Gentse schrijvers: Theodore Schellinck.	
(Gent 1797 - Gent 1867)	149
- Danny Mattens:	
Gillis Borluut, slachtoffer van vrijbuiters in het	
Sint-Amansbergs Westveld 1590.	152
- Quizmaster:	
Oplossing Puzzel 2013.	156
- Bibliografie.	160
- Marie-Jeanne De Smet:	
Kleine Weetjes.	161
- Lezers schrijven ons.	163
nr 3	
- Hugo Collumbien:	
In Memoriam André Verbeke.	166
- Alexander Karel Evrard:	
Een paar mijmeringen aan “den boelvaar”.	172
- Armand Heins:	
Inventaire Archéologique:	
Heilige Familie door Nicolaas De Liemaeckere.	177
- Daniël Van Ryssel:	
Minder bekende en/of verdwenen locaties in Gent.	
Wintercircus, St.-Pietersnieuwstraat, Lammerstraat.	179

- Pierre Kluyskens: John of Gaunt. Petekind van Jacob Van Artevelde.	183
- Maurtis Van Wesemael: Iets over voeten en ellen.	187
- Peter Van Keymeulen: Was Geraard de Duivel nu een Vilain of niet?	201
- Erik De Keukeleire: Uit de beginjaren van "La Gantoise". Sprokkels uit de periode 1890-1918.	205
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 19-20-21 Januari. Aanvullingen.	213
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Piet Schepens (Werchter 1901-Gent 1967). (Gent 1797 - Gent 1867)	221
- Eric Vermeirsch: Aan de Brugse Poort: een kleurrijke familie in de vijftiger jaren. 1. Giele en Pelagie.	224
- Bibliografie.	225
- Lezers schrijven ons.	226
- Vraag en Antwoord	227
nr 4	
- Rudy van Elslande: De rechtvaardige Rechters: een slecht bewaard geheim.	230
- Armand Heins: Inventaire Archéologique: Sint-Hyacinth en de Maagd, door N. De Liemaeckere.	237
- Daniël Van Ryssel: Minder bekende en/of verdwenen locaties in Gent. Interneringscentrum, Wollestraat.	239
- Pierre Kluyskens: Karel II.	243
- Erik De Keukeleire: Nieuwe tijden, andere zeden.	250
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 22-23-24-25 Januari. Aanvullingen.	255
- Kan. Dr. Jos Coenen: Sint-Bavo's Grafkapel in het Steenmuseum te Gent.	264
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Willem Verspeyen (Gent 1837-1913)	272
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundige Kroniek: Het Wapen en de Vlag van Gent.	275
- Eric Vermeirsch: Aan de Brugse Poort: een kleurrijke familie in de vijftiger jaren. Modest	277
- De Coster: Uit de oude doos: Nederland-Holland.	279
- Bibliografie.	281
- Vraag en Antwoord	282
- Lezers schrijven onns	283
- Dit bestaat niet meer: "De Lys".	288
nr 5	
- Frank Gelaude, Luc Devriese: De platen van Terplaten.	290
- Armand Heins:	

Inventaire archéologique. Poortomlijsting afkomstig uit het Nieuwland	303
- Adrien Brysse: De strijd om het Koning Albert I park na de sluiting van het Zuidstation (1928-1970).	306
- Luc Devriese: Het Bauwenshuis in het Nieuwland. Een verwaarloosd relict van het Gentse industriële verleden.	323
- Marijke Mortier: Over het Huidevetterken, het Huidevettersbrugske... en een koperslagerij	331
- Romain Van de Maele: Herman Bang. Deens bezoek aan het Groot Begijnhof (1880).	344
- Pierre Kluyskens: Gehalveerd huis aan de Kalandestraat. Belachelijk en hachelijk.	353
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Daan Boens.	359
- Erik Vermeirsch: De kleurrijke famielde Van Damme: 3.'t artietsen.	362
- Lezers aan het woord.	365
- Vervoer over water.	366

nr 6

- Spionroostertjes in het Klein Begijnhof. Inventaire archéologique nrs. 377 en 378 (1905).	370
- Daniël Van Ryssel, Luc Devriese: De eerste koffiehuisen.	373
- Op de koffie bij tante: Uit Jellen en Mietje, door Karel Broeckaert, 1811).	382
- Danny Mattens: Jean-Baptiste Schouteet (1735 - 1806): Dendermonds - Gentse notabele op de drempel van een nieuw tijdperk	387
- Zonderlinge Gentse plaatsnamen: Duistere namen verklaard door Maurits Gysseling.	395
- Daniël Van Ryssel: Carlos De Vriese.	402
- Daniël Van Ryssel: Hoogstraat 1: De Pauw alias Hotsy Totsy.	405
- Luc Devriese: Zonderlinge Gentse plaatsnamen: Jooremaaie: Joris en Maaiken aan de kemelbrug? Vergeet het...	408
- Luc Devriese: Palen (Pijlen) inheien in ploeg en op muziek (14 ^{de} - 19 ^{de} eeuw).	416
- Adrien Brysse, Luc Devriese: Bouwpromotoren sloegen niet enkel toe aan de Kalandestraat.	419
- Marie-Jeanne De Smet: Juffrouw 'Zang - de - Les' musiceert en vertelt.	421
- Eric Vermeirsch: Een kleurrijke famielde in de vijftiger jaren; nr 4 Tseefke den azent.	426
- Lezers aan het woord.	429
- Verschenen boeken.	433
- Beschermden en steunende leden 2014.	438
- Puzzel 2014.	441
- Inhoud jaargang 2014.	445